

„A főretört” helyőrség

IRODALMI-KULTURÁLIS LAP

„A földön a gyermekek

körtáncoltak,

az égben pedig

a madarak köröztek.

”

2022. március • V. évfolyam, 3. (46.) szám

• megjelenik négyhetente

3 Varga Melinda és a tizenkét csillagjegy

4 Madarász Lóránt az elitisták ellen

13 Duma-István András csángó darabűvölője

14 Hogyan csalta el a könyvet a kurva

A Brassói Lapok, Háromszék, Krónika, Nyugati Jelen, Székely Hírmondó és Székelyhon melléklete

örökvers

Reinhold Alfréd

Air

Téli éjszaka volt és hó borította a mezőket
A nagy fekete virág mégis kiszökött a hóból és kitérta kelyhét
Különös csodálkozó szemek fogadták és szélvész rosszálló zúgása
Éjszaki fagyok szavát hozta ajkán a vad szél
A nagy fekete virág mégis kitérta kelyhét
Letérdeltem a hóba és szirmát megcsókoltam
Hogy fáj e fagyban énekelni hogy fáj ily holt telekbe nyílni
varázsos szóra imaszóra ajkunkat nyitni énekelni
A nagy fekete virág lehajtotta fejét
A tél megölte
Felkeltem térdemről és körülnéztem
A téli világ részvétlen
Zúgott az éjszaki szél
Hullott a halkszavu hó

látószög

Miklóssi Szabó István

HÓVIRÁG A ZSINAGÓGA UDVARÁN

Egy dolog olvasni, egy dolog megérinteni. Első kötetem megjelenése előtt akkori szerkesztőm Nagyváradra hívott. Lakása egy bérházban volt, amelynek előterében emléktábla emlékeztetett arra, hogy a ház egykori lakói közül kik lelték halálukat a német haláltáborokban. „Szüleim Auschwitzból jöttek haza”, mondta szerkesztőm a világ legtermészetesebb hangján. Majd döbbenetemet látva hozzátette: „még a vasútállomáson megígérték egymásnak, hogy hazajönnek és összeházasodnak”. Ostoba módon azt nyögtem ki, akkor kevésen múlt a könyvem megjelenése. Szerkesztőm rám nézett, hangosan felnevetett. Majd elmesélte szülei történetét. Bámulatosan optimista, erős emberek voltak, akik életük végéig imádták egymást – és az életet. Az őket ért atrocitásokkal egyszerűen nem foglalkoztak. A haláltábor bélyegét levedleni ugyan nem

tudták, de félretenni igen. Holott a kommunizmus sem könnyítette ebben a dolgukat.

Marosvásárhely, napjaink. A zsidó hitközösség egyik tagjának a könyvét szerkesztem, így hamarosan a gyülekezet kis, a zsinagóga melletti múzeumában találok magamat. A szerző, ki hatvanadik életéve felett adta a fejét novellaírásra, és remekül is műveli azt, lelkesen magyarázza, hogyan települtek be a zsidók a városba. A belső teremben található, a várost ábrázoló maketthez sétálunk, vezetőnk felkattintja azokat a fényeket, amelyek jelzik, milyen utcában, hol laktak az izraeliták. Szóba kerülnek a haláltáborok. Vezetőnk továbbra is lelkesen magyaráz. Majd ismét kattant a kapcsoló, csak azok a fények maradnak égve, melyek azt jelzik, hová tértek haza a túlélők. A hatás finoman szólva is – döbbenetes. Még néhány szó arról, miért, hogyan jött létre a múzeum, aztán el-

Gyimesek

búcsúzunk. Az udvaron feljebb néhány virágágyás. Hóvirágok, nagyok, a kertben már bimbóznak a faágak.

Minden télhez hozzátartozik az ébredés. Ugyancsak különös volt érezni ezt, miközben elhaladtunk az emléktábla mellett,

melyen azoknak a marosvásárhelyi zsidó diákoknak a neve volt feltüntetve, akik a haláltáborokban veszték oda.

AZ IGNORAMUS-NAPLÓ

- ŪRFITYFITTY -

1. Desztin náció

Igen, esztet mondták nekünk, hogy mi vagyunk a „desztin náció”, a sors nemzedéke, kiknek az a célja, hogy feláldozzák sorsukat a következő nemzedékért. Tehát azok, akik szopnak. Meg kell csinálni eztet es valakinek. Buszra fel, Bukoresbe bé, onnan át az oroszokhoz, met a kelet-európaiakat onnan lőtték fel egy teherhajón a nemzetközi ūrállomásra, s onnan a Holdra. A Holdról indultak a nagy gépek ki az univerzumba, met olcsóbb volt ott összerakni az egész kilövőbázát az ūrhajókkal együtt, mint Föld körüli pályáról tajdokoskodni.

Bukoresből mán baj vót, met az a kurva propelleres repülőgép úgy rázott, hogy majdnem kiadtam a cipősdoboz fasírozottat, amit a csekkingnél azok a van-kujok nem engedtek fel a gépre, csak csomagba odale koszt szuplimentbe¹, s minthogy eldobtam, inkább megettem. Az oroszoknál sem ment simán minden, először összereltek minket egy nagy betonvályúba, tetejin katonákkal, mögöttük csipkés drótkerítés, s úgy ellenőriztek minket, mint ha elítéltek lennénk. Mondom, nektek könnyebb, met ti itt lent maradtok. S úgy tereltek fel minket a márfára², a Progressre, mint valami állatokat, a katonák úgy néztek rejánk, mint ahogy a mecsés³ juh szokott. Osztán onnan nem láttunk semmit, csak ordítottak, hogy biztosítsuk ki magunkot a csinturával⁴, nekem az övem elszakadt⁵, de kaptam egy spanifert, s azzal imobilizáltam⁶ magomat. A dokkolásnál az a hűjje pilóta részeg lehetett, úgy nekibasza a márfárt a nemzetközi ūrállomásnak, hogy az egyből sülljedni kezdett. Szerencsére a szisztem ilyenkor egyből vetteti az autókorrakciót, valahogy felnyomakodtak, s stabilizálták a pályát. Vártunk jó darabig a se-

Keresztezve

tétben, mert ilyenkor a villanyt es elveszik, hogy legyen energia a hajtóműnek. Azután derült ki, hogy a Progressz persze az elcsesztett manőver miatt nem csatlakozott rendesen az ūrállomáshoz, a klapetták⁷ esszevissza nyíltak-csukódtak, attól féltünk, hogy leesik az egész rábla⁸, mint fonnyadt lapi az ágról. Osztán ordítottak, hogy fussunk, met a ventuzáknál⁹ a levegő szökik meg. No s így. A szemem belévérmesedett!

A nemzetközi ūrállomáson adtak reggelit, s mondták, várjuk meg az eligazítást. A németek más reggelit kaptak, mint mi, láttam, nagyobb volt a csomag. Mi kaptunk egy pasztát, amin azt írta: „Brânză topită cu aroma de brânză topită¹⁰”. Szerencsére a fasírozott fokhagymás emléke még visszaköszönt levegő formájában, s könnyes szemmel gondoltam édesanyám kezére, amint sodorja nekem a fasírt-

golyót. Most es bántott, hogy nem engedték fel a repülőre, de vigasztalt az, hogy a bidon pálinkát nem vették észre. Kilenc órát vártunk a holdbéli kurszára¹¹, így volt időm még itthoniakkal eszeverődni, a magyarországiak inkább a németekhez húztak, velünk szóba nem álltak. Láttam, hogy vittek egy hatalmas kontájnert es, állítólag kinajiak voltak benne, nem tudom, met le volt hegesztve az ajtaja. Az ūrállomás többször megkerülte a Földet, mire kezdődött a „reg-rupare¹²”, figyeltem az ablakon átal, mikor láthatom Székelyföldet még egyszer, de nem lehetett kivenni, mert felhők takarták Európát, s tudtam, nálunk ilyenkor ügyes köd van. A Holdra az út kerek egy napig tartott, a budi el volt romolva a gépen, amivel vittek, utoljára még otthon mosakodtam, azt hittem, a hátamra a csiperke kinő, mire odaérünk.

A mi szállásunk a Holdon a sötét oldalon volt, így még a Földet sem tudtam megnézni, állítólag szép, mint egy üveggolyó, de engemet nem érdekelt, mert amit én akartam látni, ott ugye olyan köd van, hogy azon még a farkaslaki Jézus Szíve-kilátó sem tudna átsillogni. Az Ignoramusra osztottak be minket, egy sokat látott középkegőriás csillagközi ūrhajóra, amit még régi szisztem szerint rámpáról indítottak, mint a hullámvasutat, csak hát itt felfelé ugye. Aztot pusmogák, hogy a nagyrevíziójára már nem volt pénz, s lehet, indításnál benne fogunk megdőglenni, de én arra gondoltam, hogy hányszor nyomattam át a kocsimot az itepén¹³ bármilyen revízió nélkül, s még most es élek. A legénység tényleg olyan „categoria trei¹⁴” volt, egy tengerészgyalogost se láttam, Amerika nem adta őket, neféjj! Kiöregedett intervenciók s sommer¹⁵ szekuritis egytől egyig! Az egészen

nem értek annyit, mint a szeredajji kórház kapusa egyedül.

A kilövésnél azt hittük, ténleg felrobbanunk s a gépbe égünk az egészen, met könyvelésileg kijött volna a küldetés az unijónak így es, mi pedig nyugodtan megdőglöhetünk, mert ennyi veszteség statisztikailag belefér. S ha felrobban, akkor a gép es teljesítette volna a fizikai amortizáció összes kritériumát. Csak nem így lett, met a Jóisten két kezivel esszefogta az ūrhajó táncoló nyitszegeit, de már arra neki sem volt még egy keze, hogy az ájuldozó kapitányt meglegyintse, ezért engemet küldött oda, hogy megnyakásszam! A káskájánál¹⁶ a vizort¹⁷ felhúztam, s beléordítottam a képibe:

– Hejjj! Otthon a tetőn a cserepet meg kell forgatni, ember! Nekem ne ájuldozz, te tajdok, met ezet az irányító joystickot úgy beléd állítom, hogy a hátadon kiszökik! Osztán lesz miétt ájuldozz, neféjj! Nyomjad a gombot, monnyad, hogy Roger, s azzal indulhat az *It's the final countdown!*

1 pótlólagos díjfértéssel (román)

2 áruszállító (román)

3 meredt, düllelt szemű. A Bűhnagy székel szótárban nincs benne, de nem es csoda, mert minden székel tud legalább öt szót, amelyik abból hiányzik.

4 (biztonsági) övvel (román)

5 rakományrögztítő köté

6 tettem magam mozdulatlaná (román)

7 fékszárnny

8 roncs (román)

9 tapadókorong (román)

10 „olvasztott sajt aromával készített olvasztott sajt” (román)

11 járatra (román)

12 újracsoportosulás (román)

13 időszakos műszaki vizsgán (román)

14 harmadik kategóriás (román)

15 munkanélküli (román)

16 sisak (román)

17 kukucsáló, ablak (román)

SZÍVKÜLDI

Végre megértük, hogy az ünnepeink ilyen szépen telnek. A névnap az névnap, a karácsony az karácsony, a húsvét az húsvét, nem úgy, mint a diktatúra idején. Csak egy telefonba kerül, és máris szívből jön a nótá a „kívánságkosárból” bármilyen alkalomra – mondta Kedves József a műsorvezetőnek.

– Köszönjük a hívását, de tessék a nótára térni! Mit szeretne küldeni és kinek? – szól közbe tagolt hanghordozással a minden bizonnal mosolygós műsorvezető.

– Hát ugye nagy a család, s szerzetéjjel szakadtunk, mert ugye öcsémek es a tavaly kitelepedtek Kanadába... nekik küldenénk egy nótát... ugye ott jobbak a körülmények... hát kinn es maradnak,

úgy néz ki, osztán a húgom es kinn van magyarba... ő es dolgozni ment ki. Ki-ki menyen, s haza-hazajő közbe na... mer ilyen az élet, meg kell élni valamiből, s oda kell menni, ahol adják a kenyeret... jól es keres, nem panaszkodik... hát most epe kinn van, neki es kéne a szép nótá... aztán ha még lehet, akkor édesapámékat es belé kellene foglalja a szövegbe na, mer az úgy illik, hogy a szülőket se hagyja ki az ember...

– Kérjük szépen, térjen a nótára, az időnk korlátozott, es mások is várnak – mondja most már ingerültebb hangon a minden bizonnal kevésbé mosolygós műsorvezető.

– Hát igen, igen, jó-jó, térek es a nótára, de még a szomszédaimot es belé kéne valahogy foglal-

jam, ha már elkaptam a vonalat, na, mert ugye a szomszédaimal es jóba kell legyen az ember, mer a múltkori alkalommal es Sándor, József, Benedekkor ők es küldtek a rádióból nekem, s akkor most én se hagyhatom ki őket... na, s most még valaki nem jut eszembe, de nem baj, mindenki úgyse kerülhet belé... Aki kimarad, azt majd máskor megemlícscük... majd jövő karácsonykor, ha még élünk... mer az élet, tuggya, milyen... ma vagyunk, s holnap lehet, hogy nem vagyunk...

– A nótát, legyen szíves! Melyiket szeretné?! Még sokan várnak!!!

– Igen, igen, sokan várnak... hát a nótát... nem es tudom, hogy melyiket kéne... de most jutott eszembe, hogy az asszont

se hagyhatom ki, na, mer akkor itthon kitör a világháború... he he... ugye, megérti... hát őt es belé kellene foglalni csak úgy szerényen egy fél mondatocskába, hogy lássák, hogy milyen jó békességben vagyunk... mer az az igazság, hogy ő es megérdemli, mer most es szegény odatul van, süt-főz a konyhában, hát eccer csak meghallja, hogy az ő nevit es bémondják. Hát micsoda boldogság lesz az nekem, ha ő a nevit a tévébe meghallja... szóval a nótát mondom ... hát mit es lehetne, na, ne húzzuk az időt, mer mások es várnak... hát elhiszi-e, nem es tudom, melyiket küldjem, annyi szép nótá van. Ejsze mán azok a szép pacstírás nóták kimentek a divatból, s azt se küldhetem, hogy „Zúg az Olt vize, zúg”. Me

mán nem es zúg az se, de valami szép modernet tegyen bé abból a muzikás adóból, mert ezek mennek, na. Előre es köszönet az egész család nevében! Csak írja ki mindegyiket, hogy ne legyen harag belőle: öcsémnek, Bélának, gyermekeinek, Rolandnak, Ivettkének, Henriettkének Kanadába, húgomnak, kedves Annusnak Magyarba, szomszédainknak, a Gergely es Tankó családnak, szüleimnek, idősb Kedves Józsefnek es nejeének, Elvirának, drága édesanyámnak, a legjobb nagymamának s az asszonnak, Boriskának azt a szép nótát küldöm szeretettel a Bonemitől, tuggya maga, azoktól a szép szökektől, hogy Máni máni máni... Köszönettel, hogy bėjuthattam, Kedves József voltam.

Bogdán Emese

Varga Melinda

oroszlán

az argoszi síkságot jobban ismeri nálad,
okos, művelt, ne tanítsd,
csak csodáld kemény hiúztestét!
látod, a földrész északi részét is,
a távolban magasló hegyeket,
az éjszaka villogó szemeit, az erdőt?
ott élt egykor a nemeai oroszlán,
a városlakók nappal is kulcsra zárták a kaput,
különben bármikor besétálhatott a portára,
mivel ínycsók volt, szépfűkat is megkóstolt.
Csak Heraklész mert szembeszállni vele,
miután megfojtotta,
gyémántokkal és állati karommal
nyúzta le acél bőrét, fölvette magára,
így lett legyőzhetetlen.
Tüphón és Ekhidna gyermeke ő,
kígyónyelvet érzel a szájadban, mikor csókol,
ha szökni próbálsz, vagy becsmérled kagylója ízét,
nyakad köré tekeredik, pusztá kézzel fojt meg,
ha jól szeretsz, akkor sincs menekvésed,
mérgét csöpögteti ajkadra, hogy sose feledd el,
hízelegj neki, bókolj, nyugózd le, rajongd körül,
hisz úrnőd ő, te csak a szolga vagy, jól véd eszedbe!
nemes macskafajának nincs párja földön-égen,
örülj, ha megengedi, simogasd,
cirógasd combját, almamelleit,
néha elfárad a játékban,
ilyenkor hagyja,
tégy úgy, mintha férfi lennél,
de a győztes mindig csak ő lehet.

Ellentűkör

ÚTMUTATÁS A NŐKHÖZ A KOZMIKUS TÉRBŐL

Varga Melinda József Attila-díjas költő nyolcadik kötete, a **Tizenkét kagyló a női megélésekkel, összimboldumokkal való könnyed játék, mitikus keretbe helyezett útmutató a férfiaknak a nőkről. A szövegvilág – bár sok esetben nőalakjait Zeuszról eredezteti, testrészeit Aphrodité örökségeként tartja számon – közel marad a hétköznapi nyers és gyakran kijózanító tapasztalatához.**

A női identitás már az idők kezdete óta képlekenységet, misztériumot hordoz magában. A nőábrázolásokat a kultúrában, művészetekben, irodalomban emiatt fluiditás jellemzi: nem lehet megszgyék közé szorítani, egyetemes meghatározással illetni azt, hogy milyen is a nő valójában, hogyan tapasztal, hogyan nyilvánul meg, és hogyan választ társat magának. Ennek ellenére a társadalmi berendezkedések és a hétköznapi tapasztalat egyfajta eltávolodást eredményezhet a női minőségek ősi megélésétől és az ösztöneinkbe kódolt természeti mintától. Ez az elidegenedés olyan jelenség, ami feltámasztja az igényt a visszacsatoláshoz, ezáltal kíváncsiságot eredményezve a mítoszok, hiedelmek és a kozmikus tér újított archetipikus tapasztalatok irányába.

A *Tizenkét kagyló* is erre az igényre válaszol. A tizenkét vers és a hozzájuk kapcsolódó Székely Zsuzsanna-illusztrációk a csillagjegyeknek tulajdonított vonások újragondolásai úgy,

hogy egy-egy karaktert alkotnak meg annak teljes nőiségében és szexualitásában. A szövegek intertextuálisan kapcsolódnak a görög mítoszokhoz, többletartalommal árnyalva a nőképeket, így helyezve mitikus térbe a versbeszédet.

A fő- és az alcím (*Tizenkét kagyló – mitológiai-asztrológiai kézikönyv férfiaknak a nőkhöz*) egyszerre metaforikus és funkcionális. Azáltal, hogy kézikönyvnek határozza meg magát, egy időben azzal a szimbolikus tulajdonsággal is felruhazza a szövegeket, hogy útmutatóként is használhatók, segítséget nyújtva a női nem megértéséhez. Az olvasásnak ez a fajta lehetősége egy játékos dimenzióba invitál: a versek (ön)definíciós jellege arra készíti az olvasót, hogy akaratlanul is kapcsolódási pontokat keressen a szövegek és az általa megélt között. Varga Melinda viszont olyan konkrétumokkal él, hogy a részletgazdag zsánerképek elegendő távolságot tartanak a csillagjegyeket sztereotipizáló szövegektől: „*férfiának*

teát is főz / de az mégis öltözik, elszalad / nem kenyere a locsifecsi beszéd / virágja kelyhét ujjával kinyitja, / próbálkozik, hátha méz csurog belőle, / de oly száraz, mint a Szahara homokja”. Ennek köszönhetően a kötet mint kézikönyv gondolata valóban csak egy játékos poétikai eljárás marad.

A szövegvilág struktúráját tehát a csillagjegyek szervezik: tizenkét darab verset rendel ti-

zenkét kagylóhoz, ezekhez a konkrétumok mentén ábrázolt, de az ősi női identitást idéző archetipusokhoz. A *Vezűv-ölű* kőtől a melleivel *mediterrán naranccsokat* megelevenítő halagik tart a seregszemle. A „seregszemle” kifejezés nem cél nélküli, hiszen Varga Melinda ábrázolásában a csillagjegyek mitikus hősökkel

rokon nőalakok a maguk autonóm és harcias módján: „*Tüphón és Ekhidna gyermeke ő, / kígyónyelvet érzel a szájadban, mikor csókol, / ha szökni próbálsz, vagy becsmérled kagylója ízét, / nyakad köré tekeredik, pusztá kézzel fojt meg*”.

A megalkotott karakterek egymástól sok szempontból nagyon eltérők, viszont érzékelhetők közös vonások, amelyek a költő sajátos jellemzését alapozzák meg az egyetemes női identitást illetően. Ezek a tulajdonságok az öntudatos szexualitásra vonatkoznak: a szövegvilág nőalakjai feltűnhetnek akár a becsérkészenő, akár a becsérkésző pozíciójában anélkül, hogy kizökkennének a szinten istennői mivoltukból. A férfi szerepe nem a kiegészítésben, a támogatásban van meghatározva, sok esetben az elismerésen, a kényeztetésen van a hangsúly: „*Artemisz vadászni tanította, / nem a konyhában sütni-főzni, / elejti vadját / jóllakottan megy haza / (...) elnyúlik a díványon, / hagyja, dédelgessék, / étvágyához kevés / az egész éjszaka*”.

A csillagjegyek egyes vonásai mitológiai eredetűek, egy-egy görög istentől vagy annak attitűdjéből származtathatók. A mitológiai utalások jelenléte a szövegben nem nehezíti a megértést: Varga Melinda minden

azonosítást, származtatást indokoltá tesz és megmagyaráz. Ezáltal a mitikus dimenzió színező és szervező jellegű is, a kötet értelmezési lehetőségeit egyszerre árnyalja és egyértelműsíti.

Az asztrológiai, mitikus keret ellenére a szövegvilág mégis a mindennapi tapasztalat közelében marad. Az olvasó olyan konkrét utasításokat talál benne, hogy például a szűz jegy születését ne a szociális média platformjain keresse, vagy a mérleg nő *nagy műgonddal kiválasztott* ruhája nem szerencsés, ha az állati ösztönök martalékává válik. A képkalkotás tehát az intertextualitások ellenére a jelenbe kalauzol, a mai nő és férfi számára relevanciával bíró szituációk közegébe.

A szexualitás és a vágyat minden időben meghatározó vadászjátzmák ilyen módon kerülnek új, szokatlanul közeli perspektívába Varga Melinda egyszerre érzéki és nyers szövegvilágában. A skála a szűz Hesztától a vérszomjas nemeai oroszlánig terjed, és egyedül az olvasón múlik, hogy (ön)definíciós kísérlet céljával vagy a női megélések ősi jellegét keresve olvassa a verseket.

Varga Melinda: *Tizenkét kagyló. Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2021*

vers

Kégl Ildikó

hajfonat

már mocorgott a hajnal
amikor átöleltél hátulról s
én félig ébren félig álmomban
tarkómon éreztem leheleted
hogy megőrizzelek magamnak
bronzvörös hajamból három
tincset formált álmos kezem
és bezártam egy kurta kis
fonatba a lélegzeted

steakhouse

pedig milyen pazar kilátás
nyílt életünkre innen a
bazilika szomszédságából
ahol steaket ettünk félig átsütve
grillezett spenóttal
a pillanat ünnepehez
illő volt majdnem önfeledt
amikor jött egy messenger
üzenet amit a jövőnk
szemszögéből nézve jobb
lett volna nem észlelnem s
az asztalunkhoz odapofátlankodó
kétségbeesést elfűjni mint
szülinapi tortán a gyertyát
de te láttad hogy én láttam
megijedtél hogy megijedtem
a kés és villa helyett bárdot
kívántam a kezembe hogy
kegyetlenül lefejezzem vele
az orvul rám támadt pillanatot
szótlanságba apadt minden
trendi tányéromon egy jól
elköltött vacsora mint közös
életünk maradványa hevert
te idegesen pöckölted a fogpiszkálót
s hogy létjogosultsága legyen
e haszontalan aprócska tárgynak
átszúrtad vele tervezett jövőnket

Vári Csaba

Fogyatéék

Semmit se vittél, semmit se hagytál.
Mintha romlott angyalok hullottak volna.
Mindent hagytál, mindent vittél.
Élek, mint aki vissza semmit se vonna.

Spirál

Időd számlált! Légy éber!
Van valaki, aki valóban vállal?
Legyél tisztában a létbérrel,
elmaradással azt sem adhatod át.
Természetesen természetben
törlesztesz: halállal –
megszoknod már itt, kíméletlenül,
az öröklét rettentő gondolatát!
Mert amit az ember szeme ma elkerül,
és szívében sebe kiált haza,
azt álmában megláthatja éjszaka.

Időd számlált! Naponta
így mérettetsz meg!
Lélekben csalhatatlan mérlegre,
testben a földbe tesznek,
és ekképpen pontra.
Ahogy írom, a szívem is félhetne,
hogy a Fénybe hull tovább át,
mert csak folytatás van!
Az emlékezés hamar fölfalja önmagát,
ahogy a port vagy a hamvat
a földdel egyé könnyíti a harmat.

színház

Zorkóczy Zenóbia

HIVATÁSUNK A LÉLEK GYÓGYÍTÁSA

– beszélgetés Madarász Lóránt színművésszel, énekessel –

Madarász Lóránt szerint a színházaknak felül kellene bíráltniuk eddigi politikájukat, és két-három vígjátékot is be kellene mutatniuk évente, mivel a lelket nem lehet gyógyítani csak könnyekkel, gyomorszorító érzelmekkel és tragédiával.

– A marosvásárhelyi színművészeti elvégzése után több színháznál is játszottál, mégis egy ideje a Kolozsvári Magyar Operát valdod otthonodnak. Miért?

– Itt még megvan az a játéköröm, ami nekem lételemem. A kilencvenes évek elejétől mostanáig ha összehasonlítom más intézményekkel a benti hangulatot, a próbafolyamatokat, az előadások légkörét, akkor megállapíthatom, hogy teljesen más: felszabadultabb, lojálisabb, mondhatnám úgy, hogy családiásabb.

– A humor is inkább szerepet kap az operett műfajban, ami nélkül el sem tudlak képzelni.

– Igen, a humor az operettek elengedhetetlen kelléke, főleg a táncoskomikus, a szubrett és a buffó szerepkörben. Az operett egyesek szerint könnyű műfaj, de nem az! Ez a színésztől három dolgot is követel: tánc- és énektudást, meg hát ugye szerepalkítást. Színészként mondom, hogy talán az egyik legnehezebb és a legösszetettebb műfaj az operett. Ezt azok a színész-kollégák is tanúsíthatják, akik időnként bedolgoznak a Magyar Operához.

– Szerinted miért játszanak ritkán jófajta komédiákat az erdélyi színházakban?

– Én sem értem az örökös tragédiázást, és azt, hogy miért kell mindig mellőngetős mélydrámákat játszani és vérfürdőket vinni a színpadra. Elszomorító, hogy nem törődünk azzal, hogy egy kicsi napfényt és mosolyt csaljunk az emberek életébe. Ez nekem megadatott a

Kolozsvári Magyar Operánál, hála Istennek! Soha nem fogom elfelejteni Ferenczy István évfolyamvezető tanárom szavait, aki arra tanított, hogy „a tehetőség, fiam, nem a színháznak, nem a rendezőnek kell alárendelni, hanem a nézőnek”.

– Jó vígjátékot készíteni talán a legnehezebb. Szerinted miért nézik le mégis ezt a műfajt itt, az erdélyi placcon?

– A kilencvenes években csak az volt jó, ami véresen súlyos, és tizennégy napot kellett gondolkodni a katarzisélményen. Nincs másképp az egyetemeken sem, azt tanítják, hogy az igazi színház, az igazi művészet a dráma, a tragédia, ami véreményen veretes. Tehát egy művész nem lehet komédiás, holott elfelejtik, hogy egy komédiás viszont nagy művész lehet. Hagyjuk már! Megfeledekezünk arról, hogy mi a mi hitvallásunk, hivatásunk. Ahogy az orvosnak a test gyógyítása, nekünk a lélek gyógyítása! Ezt nem lehet csak könnyekkel, gyomorszorító érzelmekkel és tragédiával elérni! Nem elég a sok baj és ez az abszurd helyzet, ami minket körülvesz? Egy repertoárt játszó kőszínház nem tud megengedni magának

akkora luxust, hogy két-három vígjátékot bemutasson egy évben? Ha esetleg mégis csinálnak valamit, azt fricskaszerűen, „jól van már!” módon teszik, mert derogál nekik.

– Kik voltak a mestereid?

– Én szerencsés fickónak gondolom magam, mert Tarr Laci bácsitól tanulhattam meg a vígjáték alapjait, de rengeteget tanultam a többi nagy öregtől is ilyen téren: Lohinszky Lorándtól, Nagy Dezsőtől, Ille Feri bácsitól, és még sorolhatnám.

– A Kolozsvári Magyar Opera nemcsak a kolozsváriakat szolgálja ki, hanem vidéken is játszik. Milyen megfontolásból?

– Igen, megteremtettük annak a lehetőségét, hogy a társulat egy kis csoportja járja a falvakat és a kisebb városokat meghívásos alapon, hogy egy picit szebbé tegye az ottani emberek életét is. A színház, amit az állam fizet, nem csak annak a városnak szükséges, ahol az épülete van, nem csak a nagyvárosiaknak! Nem lehetünk elitisták, hiszen Erdélyben szétszórtabban élünk, nem úgy, mint Budapesten! Erről időnként megfeledekezünk.

– Azzal szokták magyarázni a színházak lustaságát, hogy a nagy díszleteket nem lehet szállítani.

– De meg tudod teremteni annak a lehetőségét, hogy minimális díszlettel nagy előadást vigyél el. Ha van rá akarat, van rá megoldás is.

MADARÁSZ LÓRÁNT 1993-ban végzett a Marosvásárhelyi Színművészeti Egyetem Szentgyörgyi István tagozatán. Főiskolásként a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulatánál, 1993-tól a Kolozsvári Állami Magyar Színháznál, 2003-tól a nagyváradi Szigligeti Színháznál szerepelt. Ezzel párhuzamosan 1994-től meghívottja, 2004-től alkalmazottja a Kolozsvári Magyar Operának. Jelenleg a Hír Tv *Vezércikk* című műsorának külsője is.

Forrás: Kolozsvári Magyar Opera

AZÉRT AKT, MERT KIHÍVÁS

– beszélgetés Turcza Hunor fotóművésszel, dobossal –

Bálint Tamás

A címbeli hitvallás Turcza Hunor művészetének legtömörebb összefoglalója. Az akt készítése egy folyamat (valakit felkér egy aktfotózásra, majd elkezdődik az alannal a közös műhelymunka, végül elkészül a kép), amelynek minden pillanatát megmérettetésként éli meg.

– A harmadik generációt képviseli családjában a vizuális művészetek terén, úgymond beleszületett a fotózásba: nagyapja a rajztanítás mellett fotózott is, édesapja Turcza László festőművész. Kijelenthetjük-e, hogy adott volt az irány, ha akart volna, sem ugorhatott volna félre a sorsa elől? Milyen lépések, fordulópontok vezettek ahhoz, amit ma a fotózásban képvisel?

– A képzőművészet, fotóművészet azóta érdekelt, amióta tudatosan figyelni kezdtem rá, mondhatom, hogy beleszülettem. A különböző technikák és azok alkalmazásai tették érdekessé, kötötték le figyelmemet ebben a két művészeti ágban, és az egyiket, a szerintem nehezebbet (bár mások azt mondják, az a könnyű) választottam, vagyis a fotózást. Ennek fázisait és rejtelmait már láthattam gyermekkoromban a nagyapámtól és az édesapámtól.

2010 fordulópont volt az életemben, egy tükörreflexes fényképezőgép vásárlásával érdeklődésem központjába újra a fényképezés került, úgy tűnik, hosszú időre. A kísérletezések, a tanulás és a tanulmányozások mélyülése, mélyítése megkívánta, hogy szakemberektől kérdezzek. Így beiratkoztam a Kalot Egyesület által meghirdetett fotótanfolyamra, majd két évig a népiskolában a Szabó Attila fotóművész által vezetett képzés diákja voltam. A minden órára elkészítendő házi feladatok láttán figyeltem fel rám Attila, és hívott meg a Prisma Fotóklubba. Így további lehetőség nyílt a közös kiállítások, fotótáborok során a szakmai beszélgetésre, fejlődésre, eszmecserékre, ötletekre, tanácsokra, technikák elsajátítására a kortárs fotósokkal.

– Van-e hatása az édesapjának a munkásságára? Megbeszél-e egymás képeit? Szándékozik valaha ecsetet venni a kezébe?

– Igen, van hatása, hiszen gyermekkoromtól láttam, amint fest, alkot a szerény műtermében. Ugyanúgy nagyapámat is láttam alkotni majdnem minden délután a tömbházhoz tartozó garázsban, amint rajzol, fest vagy farag. Édesapám próbálta segíteni képvilágom kiteljesedését, rávezetni az alkotás folyamataira: a színek kiválasztására, a komponálásra, a főtéma és környezete tudatos megalkotására, az ízléshatár meghatározására, a giccs elkerülésére, a groteszk elfogadhatóságának

ábrázolására, a szép kifejtésére, a szabályok felrúgására stb., elemi tulajdonságokra. Engem a végtermék kápráztatott el vagy éppen hökkentett meg. Próbálkoztam egyenes vonalat, szabályos kört húzni, autót rajzolni, madárkát és lovacskát festeni, festőspaklival színezni, de nem állt rá a kezem. Ezen a téren egy dologra vagyok büszke, a szépíráásra, melyet szüleimtől örököltem.

Néhányszor volt kölcsönös kritizálás, ami a munkánkat illeti, de nem számottevő és nem szakmai. Véleményünkkel, meglátásainkkal egymás segítségére, megértésére sietünk.

FOTÓ: CHI V. BALURAN

Máshogyan szemlélem, kutatom embertársaimat

– Önnek rendkívüli erőssége az aktfotózás, ki is emeli, hogy közös alkotásként fogja fel a szereplőkkel, mégis, laikusként az lehet az érzésünk, hogy környezetünkön mintha folyamatos ellenszélben kellene dolgoznia, kicsi a város, félnek a szereplők... Hogyan lehet ilyen közegben alkotni, van-e változás, mik azok a sarkalatos pontok, amelyek keretében működhet ez?

– Azért akt, mert kihívás. Több fantáziát látok benne, mint egy makró- vagy tájképben, sportfotóban vagy éppen portréban. Persze ezeknek is megvan a varázsa, nehézsége és technikája, sok tájképet készítek én is, ha olyan helyeken kirándulok, de mégsem vonz

annyra. Kihívás, amikor valakit felkérek egy aktfotózásra, és – elfogadva felkérésemet – elkezdődik a közös műhelymunka, melynek minden pillanata megmérettetés. Kisvárosban élek (és szeretek itt élni), így sokkal nehezebb az alany megtalálása, és lehet, pont ezért sokkal jobb és érdekesebb a közös alkotás. Amióta ezzel a témával foglalkozom, máshogyan szemlélem, kutatom embertársaimat. Tudom, hogy nem könnyű levetkőzni gátlásainkat és megmutatni testi szépségünket, emberi valónkat. A fizetett alannyal a hasznosan kihasznált idő okán nem alakul ki személyes beszélgetés, olykor nehezebben lehet megismerni őket.

– Hogyan zajlik egy fotózás/alkalom, miben más a természetben alkotás vagy a műterem világa?

– A tájfotók (természeti és épített környezet egyaránt) szintén jellemző témái, utóbbiak mintha a járvány alatt előtérbe is kerültek volna. Felmerül-e külön célként önben, hogy a képen keresztül a nézők is kicsit kimozduljanak a bezártságból?

– A világvárvány miatti óvintézkedések nagyon beszűkítették a mozgásteret, az egészségügyi séták közben fedeztem fel igazán a lakhelyem környékét. Minden alkalommal magammal vittem a fotógépet, és kattogtattam. Igazi csend és nyugalom volt a városban, kevés ember és jármű közlekedett, így nyugodtan lehetett alkotni, nem lépett be senki a képbe. Úgy érzem, hogy meg tudtam mutatni, milyen a város, ha csend van. Ezen városi séták mellett nagyon hiányzott a természetben lenni (máig sem értem, hogy miért nem lehetett

a fotókat, így tulajdonképpen azt csinálom velük, amit akarok, azaz amit tudok. RAW formátumban fotózok, ami használható később is, és több módon is fel lehet dolgozni. Én döntöm el, hogy mennyire legyen utómunkázva és mi legyen a végső fázis.

– Milyen a fotós szem, mi különbözteti meg a fotóművészt attól a műkedvelőtől, aki esetenként beszerzi ugyanazt a technikát, majd kattogtat, a végeredmény mégis ég és föld?

– A fotós szeme arra a témára kell fókuszáljon, ami őt a legjobban megszólítja, és azt fejlesztve alakul ki a szép, különleges/elbűvölő/megszólító alkotás. Fotós és fotós közt is annyira eltérő a látásmód, mint a fotós és műkedvelő között. Természetesen a fotósnak megvan a tapasztalata, miként alkossa meg a képet (beleértve minden technikát és utómunkát, majd kivitelezést), a műkedvelő ugyanolyan felszereléssel elkészítheti a fotót, de ha nincs gyakorlata a többi folyamatban, akkor már nem tud olyan minőségű lenni az eredmény, mint a fotóművészé.

– A fotózás mellett a másik nagy szerelme a dobolás. Melyik mikor kerekedik felül, hogyan férnek meg, egészítik ki egymást?

– Előbb játszadoztam a fotógéppel, majd a dobolás keltette fel az érdeklődésemet. Talán kicsit ebbe is beleszülettem, ugyanis apai nagyapám szájharmonikázott, édesapám hegedült és gitározott, édesanyám zongorázott. Én a leghangosabb hangszer mögé ültem le, és választottam ki magamnak mint kedvenc hangszert. Mai napig is két zenekar dobosa vagyok, a *Korruption Transylvania* (old school death-metal) és a *Ramm-Brand(t)* (Rammstein cover) zenekarokat kísérem. Mind a dobolásra, mind a fotózásra szánok annyi időt, amennyi elegendő.

– Milyen munka, terv, sorozat, kiállítás van láthatáron, esetleg hol láthatók képei a közeljövőben?

– Tervezem az egyéni kiállítást, de még nem tisztult le bennem. Aktfotókkal szeretnék foglalkozni a következő időszakban, az lenne a kiállítás témája is, de még várni kell rá. Folyamatosan gyűjtöm az anyagot, szelektálok, fotókat teszek félre külön erre a célra. A 35 éves Prisma fotóklub közös tárlatain felbukkannak a képeim, megmérettetésekre is küldök anyagot, az interneten is vannak fotóim különböző honlapokon.

TURCZA HUNOR 1978-ban született Csíkszeredában, iskoláit szülővárosában végezte. A Prisma fotóklub tagja, Csíkszeredában él.

vers

Kopriva Nikolett*

Ha másvalaki

gonosz vagy – sipítózza a huzat,
akkor is az voltál,
amikor a takaró alatti világból
nézted, ahogy elszáradnak
a kaktuszok.
vagy amikor visszafeleseltél
a vasúti bemondónak.

ültem, kávémm kihűlt, a tejszín
undorító rögökben úszott benne.
a cigaretta ujjamra égett.
nem szóltam, pedig a huzat
a szőnyegetek rángatta,
ki-be csapódott az ajtó,
mozgott a szekrény.

kint remegett a híd.
az emberek a fákon ültek,
a törzset ölelték, ingtak
az ágakkal és falevelekkel.
hamisan énekelt a toronyóra.

a templomokban is az ördöghöz beszélteél,
kántálta elszántan,
talán egy álomban kezdődött,
vagy amikor a párás
fürdőszobátükör előtt fésülködtél.
égett a torkom, amikor szólni akartam a huzatnak,
ugyan mit tud ő rólam? különben is,
a vasúti bemondó küldött el
ismeretlen helyekre,
maradtam volna a márványfolyó partján,
beszéltem volna a varangyos békához,
ahogy éveken keresztül
minden este.
talán olvasott a gondolataimban,
szatén függőnyeim leszaggatva a karnisról
sikoltozta, hogy a márványfolyót és a békát
fölszabálta az idő,
belőlem is halvány lábnyom maradt.
a rossz nem örökölhethető,
a folyó is tudta,
menni kell.

a diófa eldőlt kertemben,
madarak sodródtak a szélben.
akkor tűnt fel, hogy füst van a szobában.
magamra húztam az abroszt,
a porcelánpohár szilánkjai között
folydogáló kávé
barna csikkek úsztak.
a huzat néha megragadott, szorított,
újra és újra kiteptem magam,

pedig nem volt tűz,
csak a bőröm füstölt.
*a rossz a jó hiánya, pókhálós sarok,
szennyvízszagú zug,
feldől az íróasztal,
ősdi vázák csörömpöltek.*
talán tényleg másvalaki nézett vissza
a párás tükörből.
víz ömlött az égből,
a csontig vágó mennydörgés
kettétörte a templomi harangot.

* A szerző idén a Petőfi Kulturális Ügynökség Kárpát-medencei Programigazgatósága KMI 12 elnevezésű programjának tagja 11 másik kortárs magyar alkotó társaságában.

Kőfal

Tomaji Attila

Mondja, de nem halljuk

Csak az ember képes a halálra,
meghalni csak ő tud, de az állatok
felismerik majd, ha vonszolva egy
másik lét súlyát, néha-néha még
hazatéved, szétnéz otthonában,
hol annyit időzött, de már nem érti
ezt a szót, az állatok felismerik,
ahogy megáll egy kedves helyén
a háznak, hol korábban annyiszor,
de ezt a szót se érti, az állatok
felemelik okos fejüket, mikor éjjel
belép s szétnéz, nem érti, mit épített
itt s miért, beleiszik a kint feledett
borospohárba, nézi a finom por
lepte tárgyakat, a halmozás halott
relikviáit, nézi az alvókat, mintha
élnének, pedig messze még az élet,
addig csak idő van, otthon-teremtés,
fűrés-faragás, mérickselés, számolás,
kenyérszegés, szárnyak szárítgatása
s bizonytalan bolyongás a parton, a
fényben úszó sötétben, s remény, hisz
a halál is élet, hogy lesz örökké vagy
valami hasonló, és mikor szemünkbe
néz s megmutatkozik az ismeretlen
isten, arca az égé, ami nem létezik,
szemünkbe kap, porunk elfújja egy
gyümölcs kéklő hamván, szirmokon
s levelek fonákján, egy alvó szívére
fújja, s ami remegni kezd, növegetni
a szív mögött (mondja, de nem halljuk,
hisz alszunk), az ott az öröklét –

Nem tudom

Megláttam azt a szempillát az arcodon,
szemed alatt megtapadt, de melyik szemed
alatt? Már nem tudom. Bőröd vékony
ránccán fennakadt, tovább nem hullhatott,
s ha sirtál is, mozdulatlan ott maradt.

Eldőlteél a parton, feküdtél a nedves fűben,
hosszú horgas ég alatt, de melyik ég alatt?
Már nem tudom. A Duna koszos vonója
húzta, árnyak imbolyogtak az ősi rigmuson.

Eső, homok elpereg, s csak nézem azt a
könnyű pillát arcodon, de melyik arcodon?
Már nem tudom. Évek gesztusai szád körül
(a nap miatt sötét az árok), ujjaid fűzágak,

bokád ősze járod. A kvare szemekből új
part nő fel, a tölgy virága jövőt jelez, lesz
minden, mi azelőtt volt, de mi volt azelőtt?
Már nem tudom. Dalolj, szívem, énekel
ki magad a homokból, hová eltemettelek –

AKI 70 ÉVES LENNE...*

(Boér Géza, 1952. március 13. – 1989. január 23.)

Megkísérelve Boér Géza *Hiányok térképe* című első kötetének leírását (*Korunk*, 1981. 4. 315–308.), azt mondtam, könyvet, írást feltételez a Boér-vers. A kritikus azt kívánta ezzel hangsúlyozni, hogy költőnk esetében a versnek mindkét érzékelhető „teste”, a hangos és a vizuális egyformán fontos, sőt ez utóbbi olyan jelentésmezők felé nyit, amelyet a hangzásra hagyatkozó versben elérni lehetetlen.

Elsődlegesen nem a hangzás szólítja meg a Boér-vers befogadóját, hanem a látvány, a vers grafikai képe indítja a „nézőt” a betűkből, szóelemekből, illetve szavak térbeli elrendezése, tördelése, elválasztása, üres helyek beiktatása (ahogy nevezik, nulla nyelvi anyag), valamint az írásjelek szokatlan használata által keletkezett „képek” értelmezésére. A hagyományos, többnyire passzív befogadói magatartásnak ez esetben ki kell egészülnie egy aktív és alkotó magatartással, hogy a versek jelentése, a költő üzenete megtalálhassa a címzettet.

Az elmondottak példázására a kötet első ciklusának (CSUKOTT JELENTÉSEK) *remény* (sic!) című versét választanám. Megjegyzem, a verscímek sem követik a cím hagyományos helyét, nem az írásmű élén jelennek meg, hanem beépülnek a vers szövegtestébe, mindössze a kövér betűs szedés által emeli ki a szerző. Az írásképp alapján a *remény* két jól elkülönített részre tagolódik, az egyik részt balra zárt rövid verssorok alkotják („a kétértelműség / alaktalanuló / templomaiban / vajon / átérsz-e / a már / megkezdett reggelbe / a kérdőjel ittlétébe”), a másik rész helye a lap közepén van, és két-két lépcsőzetesen elhelyezett sor alkotja, zárójelben található, s magában foglalja a címet is, s bizonyos tekintetben beépült az első részbe, minthogy annak utolsó előtti és utolsó sora közé van ékelve: „(hűvös / áramlások / remény / telensége)”.

A lírai ént leginkább foglalkoztató kérdés, hogy egy bizonytalan és egyre kiismerhetlenebb helyzetből („a kétértelműség alaktalanuló templomaiban”) miként lehet irányvesztés nélkül a cselekvő jelenlét világát („átérsz-e a már megkezdett reggelbe”) elérni. Kételygyötri helyzete, illetve a körülmények bizonytalansága miatt a lírai ént (a nem cselekvés jellemzi ezt a helyzetet, állítmánya sincs az első „mondatnak”!), aki viszont tudja: a helyesen feltett kérdés a cselekvés előfeltétele. Ahogy mondja, a „kérdőjel ittlétét” választaná, s ehhez saját egyéni akarására támaszkodna, amint a második mondatból kitetszik (átérsz-e). A vers első szövegrésze tehát egy elvont, nyelvi személytelen és egy konkrét, személyes mozzanattól tevődik össze, amelyet aztán a második szövegegység a nyelvi személytelensége révén az általános érvényűség irányába tágít, a remény és reménytelenség együttes jelenlétének gondolatát sugallva általában az ilyen lét-helyzetekkel kapcsolatban. A szubjektum léthelyzetét és a lehetőségeit illető kétely tisztán nyelvi eszközökkel, egy sajátos nyelvtan követése nyomán (pl. nyelvi személytelenség alkalmazása, valamint fosztóképzős szavak különválasztása révén) valósítja meg a költő.

Mint láttuk, a lírai én a „kérdőjel ittlétét” választaná a fenti vers tanúsága szerint, a kötet centrumában elhelyezett TÉR SZA KAD ÉK OK-ban pedig a beszélő alany felszólításként hangoztatja, hogy „adjátok vissza kérdőjeleimet”, valamint

azt, hogy „aprísátok föl a mozdulatlanság egyre gyűlő görceit”, illetve azt, hogy „adjátok a némaságnak nyelvet”. (XXVI. old.) A vers beszélő alanya többnyire a hiányt konstatálja, és a lehetőségekre irányul figyelme, de ez a személyes jelleg, amire a cselekvő igék használata világít rá, mondhatni jelentéktelennek tűnik a meg-megszakadó és töredékes versbeszéd során, amelyet igék helyett igenevek urálnak, illetve szentetlen tárgyas leírások a mozdulatlanságról, valamiféle „fájdalommentes hullanap”-ról. Nehéz ilyen helyzetben nem a lemondás mellett dönteni: „fércelt jövő / kifulladás

letet Boér Géza első kötetével. Hasonlóval nem is találkozni az akkori romániai magyar lírában, rokon törekvéseket a párizsi *Magyar Műhely* köréhez tartozó alkotóknál fedezhetni fel, az 1970-es években. Esetükben „neovanguardia ihletésű konkrét költészetéről” beszélt Kulcsár Szabó Ernő, az 1945 utáni magyar líra leglátványosabb újításának tekinti törekvéseiket. (Vö. Kulcsár Szabó Ernő: *A magyar irodalom története 1945–1991*. Budapest, Argumentum Kiadó, 1994. 147–148.) „Az új magyar líra fejlődése szempontjából főként azzal bizonyult termékenyítőnek ez az európai átszarmazású extrémizmus, hogy mind nyilvánvalóbbá tette a klasszikus-modern, Nyugat típusú poétikák alkalmatlanságát olyan késő modern tapasztalatok kifejezésére, amelyek immár nemcsak a személyiség egységének, hanem a nyelv uralhatóságának gondolatát is megkérdőjelezték” – írja az előbbieken hivatkozott irodalomtörténész. (i. m. 148.)

március 2.) Ez a mondanivaló pedig az egyéni és közösségi (romániai magyar kisebbségi) lét veszélyeztetettségéről, mintegy a költő tragikus látásmódja jegyében fogalmazódott, s ilyen tekintetben Hervay Gizella és Szilágyi Domokos lírájával rokonítható. Minden egyes költői megszólalás mondhatni egy-egy *létlelet*nek felel meg. Nem öncélú, hanem mondhatni halálosan komoly játék, amit Boér lírájával találkozással tapasztalhatunk. Mintegy Szilágyi Domokos figyelmeztetése érvényes ezúttal is: „*Én játszom ugyan, / de ti / vegyetek komolyan*” (Nyár).

Úgy ítélte meg hát Boér Géza, hogy újítása avagy szakítása az adott költői hagyománnyal és gyakorlattal nem sajátosan irodalmi indíttatású, a maga számára ugyanis a versírást az egyetlen lehetőségnek tekintette ahhoz, hogy hitelesen megnyilatkozhasson az általánossá vált szabadsághiány, a diktatúra körülményei között. Készültek is folyamatosan látletelei a veszélyeztetett egyéni és közösségi létről, aztán arról a folyamatról, amely az erdélyi magyarság beolvasztását célozta, illetve kultúrájának elsorvasztását, valamint egy olyan társadalomról, amelyet leginkább a szabadság hiányával lehetne jellemezni.

Arról az írói nemzedékről mondotta egy interjúban Ágoston Vilmos, amelyhez Boér is sorolható, hogy „a formabontás itt [Erdélyben, Romániában] nem azonos – kelet-európai terminusként – a nyugati formabontó törekvésekkel, mert itt ez mindig egy szabadságra vágyó törekvés volt; korlátok lerázását jelentette, míg Nyugaton inkább egy ezoterikusabb jelenség volt.” (Martos Gábor: *Marsallbot a hátizsákban*. A Forrás harmadik nemzedéke. Kolozsvár, Erdélyi Híradó Könyv- és Lapkiadó, 11.)

A rendszer által alattvalónak tekintett polgárnak akkor mondhatni napi tapasztalata volt, amit Boér versbe foglalt, és pedig az, hogy „se (h)arcunk se igénk se tájunk / biztos pontjaink ködbe takarva”, s az ember közérzetét a kilátástalanság határozta meg, költőnk szavai szerint: „várakozás itt mert nincs más hon máshol / ahol lehetnénk nem egyedül”. Ilyen nyomasztó külső meghatározottságok között élve nem csodálkozhatunk, ha magának a költői létnek a drámáját is valamiként kozmikusnak fogta fel Boér, de erről a helyzetről mintegy önmagát kívülről szemlélve, távolságtartón és tömören, képletesen szólva beszélt, így: „szavaid foga vacog / egymásba botlanak / megvakult csillagok”.

*Részlet egy hosszabb tanulmányból, amely utószónak készült a Kárpát-medencei Tehetség gondozó Nonprofit Kft. kiadásában a közeljövőben megjelenő *Egybegyűjtött írások* című Boér-kötethez.

Boér Géza - Sárosi-metszet, 1989

va / óhajok szirmai / hullatva / felfüggesztett vereség” (XXIII.), illetve: „ha még elképzelhető / örök figyelés / valami érkezés-neszre / önmön / menekülésébe / beleveszve”. (XLVII.) Eközben viszont érezni, hogy a költő értékrendszerét a szabadság–cselekvés–teljesség hármasa jellemzi, még ha hiányként is van ez jelen a helyzetleírások, illetve a közérzetmegfogalmazások szintjén: „csakis a távolmaradó szabadság gondolata lehet jó volna kitalálni érte a legszebb metaforát”.

Utóbbi versidézeteink különben önkényesek, nem követik a Boér-vers írásképét, látványát, grafikai sajátosságait, amelyek érzékeltetése nélkül sérül a vers jelentése, nem lesz teljes üzenete. A költészet vizuális lehetőségeinek igen merész kiaknázására tett ugyanis komoly kísér-

Úgy vélem, Boér Géza maga is világosan látta lírai kísérletének lényegét és helyét. Kritikusként egy alkalommal fel is vetette a kérdést, Cs. Gyimesi Éva líratörténeti monográfiáját méltatva (*Találkozás az egyszervel*. Kísérlet mai líránk értelmezésére. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1978), amikor arról beszélt, hogy a szerző által kidolgozott versmodell alapján (Kányádi Sándor, Lászlóffy Aladár, Szilágyi Domokos, Király László, Kenéz Ferenc költészetét elemezve) nem értelmezhető a modern líraiság, mint amilyen például a konkrét költészet. (Az értelmezés lehetőségei. *Igaz Szó*, 1979. 9.)

Pontosan érzékelt Szász János, hogy Boér lírája a neovanguardia és a posztmodern között helyezhető el, formai megoldásai pedig „kristályosan világos mondanivalót” hordoznak. (*A Hét*, 1989.

BOÉR GÉZA (Torja, 1952. március 13. – Kézdivásárhely, 1989. január 23.) verseit az Echinox, Igaz Szó, Utunk közölte. Verseskötetei: *Hiányok térképe* (Forrás könyvek, Bukarest, 1980); *Létlelet* (Bukarest, 1989). Hagyatékából Borcsa János állította össze a *Sorskereszt-rejtvény* című kötetet, mely 2002-ben jelent meg a kézdivásárhelyi Ambrózia kiadónál.

novella

ÍGY NE

Hetvenéves koromig hithű katolikus voltam. Akkor ismertem meg az *Úr bárányai* csoportot. Fiatalok voltak és derűsek. Meglátogattak, lehet, hogy előre kifigyeltek, már nem tudom, és már nem is számít. Fél év ismerkedés után kezdtem közüjük járni a gyülekezetbe, és egyre kevesebbet a templomba. Elfogadtak, segítettek, igazi közösségi életet éltünk. Mi voltunk a bárányok, valósággal azt éreztem, hogy sosem lesz vége a földi életnek. Sokat énekeltünk, imádkoztunk, máshogyan értelmeztük a Bibliát, mint a vallások. Mert mi nem voltunk vallás, csak nyáj, így hívtuk magunkat. Sok korombeli szintén akkor csatlakozott a nyájhoz, amikor én. Szinte észre sem vettem, de a régi barátaim új ismerősökre cserélődtek. Nem is hiányoztak, egyetlen vér szerinti rokonom, az öcsém mély-ségesen elítélte, amiért kiszakadtam a templomi gyülekezetből. Ő nem értett meg. Nem értette, hogy miért van szükségem egy aktív közösségre, milyen lendületet keresek, és miért nem elégít ki a tökéletesre csiszolt liturgia. Igazi hitre, valódi testvéri szeretetre vágytam, nem felszínes szertartásokra, és ezt a nyáj megadta nekem. Az öcsém magamra hagyott. Akkor még nem tudta, hogy végleg. Az utolsó beszélgetésünket követően meghalt egy autóbalesetben. A nyáj tagjai meggyőztek, hogy ne menjek el a temetésére, mert azzal elárulnám a közösséget. Ez akkor kicsit nehezen érintett, de a hittestvérek hamar feledtették velem a szomorúságot, hiszen egy hívő csak boldog lehet. Olyan sokszor gyönyörködtem a nyájban, tudtam, hogy egészen biztos az üdvösségem, hogy vidáman halok majd meg. Mosolyogva és boldogan ébredek az Úr karjaiban. Nem is lehet ez máshogyan, ebben megerősített a lelki vezetőnk is, amikor erről beszélgettünk. A fiataljaink egymás között házassodtak, és a nyáj tagjaivá nevelték a gyermekeiket. A vagyonunkat még életünkben a nyáj szolgálatára ajánlottuk fel, hiszen miféle földi szükségleteink volnának nekünk? Mindenki elhagyta a családját, a vallását, és új életet kezdett. Bár olyan idősen, ahogyan én tettem, azt gondolná az ember, hogy már semmi nem változhat, de a bárányok megmutatták az új életet. Tíz évet kaptam még. Nyolcvanévesen haltam meg, egy idősotthonban. Amikor megbetegedtem, a testvérkéim eltávolodtak tőlem. Nem sokszor látogattak meg a kórházi kezelés alatt, aztán a pásztor azt javasolta, hogy lakjak egy otthonban, ahol majd naponta látogatni fognak. Így beköltöztem. Jó volt az otthon, barátságos környezet és nyugalom vett körül. Egy hónapig látogattak, bár nem mindennap, de hetente. Már az is furcsa volt, naponta vártam őket. Beteg lettem újra, és szinte minden porci-

kám fáj. Lehet, a magány miatt. Amikor a testvérek eljöttek hozzám, imádkoztunk, énekeltünk, az csodás volt. Azt gondoltam, hogy ameddig nagyon gyöngy vagyok, addig az otthonban maradok, aztán hazamegyek. A pásztor a legutolsó látogatása alkalmával elmondta, hogy a nyáj új tagjainak szükségük volna egy házra, és az a megtiszteltetés ér, hogy az én házámba költöztetné a fiatal isten-gyermekeket. Elmondta, hogy ez milyen nagy szolgálat, s hogy bizonyára kiemelt jócselekedetnek számít majd a Mennyben. Lelkesen és nagy örömmel egyeztem bele, írtam alá a szükséges papírokat. Bevett szokás volt ez a gyülekezetben. Az ifjú pár is megláto-

vágytam az anyaságra, de sosem vallottam be senkinek.

A férfiak az életben csak szállóvendégek voltak. Néha arra gondoltam, hogy nőkkkel kellene próbálkozni, de olyan mély hitű családból, mint amilyen a miénk volt, kitagadtak volna. Aztán persze meggyóntam ezeket a bűnös gondolatokat. Azt mondhatom, hogy jó életem volt. Sosem voltam túl szép, sem túl gazdag, de sosem kellett szegényen élnem. Mindig volt munkám, és a családi ház is az enyém lett. A ház, ami már másnak a tulajdona. Nem hoztam magammal semmit, nincs szükségem semmire.

Milyen sok erőmet fektettem abba a kényelmes életbe, amit

gyönyörű koporsómban fekszem, szépen felöltöztetve, szép párnán, szép szemfedővel letakarva. Végül megvettem a koporsót is. A pincében tartottam, becsomagolva. Egyszer bele is feküdtem, mondhatni kényelmes volt. A nevemet is ráfestette a kedves eladó, aki nem is csodálkozott, hogy megveszem magamnak a koporsót. Örültem, hogy nem akadékoskodott és nem kérdegetett. Úgyhogy minden elő lett készítve, csak a halál nem jött. Az öcsém tudott mindenről, szerinte megőrültem. Pedig csak megpróbáltam mindent úgy rendezni, hogy neki semmire ne legyen gondja, ha meghalok. Aztán végül nem is lett volna, hiszen elhagytuk egymást.

Lőrincz P. Gabriella*

fiatal pár a halotti cuccaimtól is megszabadult. A pincén a lakat pedig érintetlen volt. El akartam nekik mondani, de nem jöttek többet, aztán meg hiába is jöttek volna, a végén már nem tudtam beszélni. Most meg itt vagyok, és már nem mondhatok semmit.

A pásztor valahogy azt akarta elérni, hogy ne kelljen eltemetnie, de végül abban maradtak a hullaház munkatársával, hogy a következő héten megteszi. Arra hivatkozott, hogy a temetés túl nagy anyagi terhet ró a közösségre, és nekem nem voltak rokonaim. De elkövetkezett a temetésem napja. A legegyszerűbb koporsót valami abroszszelével kibélelték. Ráhúzták a testemre

Ellenszélben

gatt az otthonban. Garantálták, hogy a házam a legjobb kezekben lesz, s hogy gyakran jönnek majd hozzám, és együtt dicsőítjük az Urat. Arra is gondoltunk, hogy a többi bentlakót is magunk közé fogadjuk. Tartunk majd áldott napokat, Isten szavát hirdetjük a betegeknek, és gyarapodni fog a nyáj. De eltűntek. Egyik napról a másikra magamra hagytak. Ebbe soha nem nyugodtam bele. Hirten minden összeomlott, a szeretet, a hit, a barátság szertefoszlott. Amikor felhívtam őket, mindig azt ígérték, hogy jönnek, de csak ígéret maradt. Üzentem nekik az egyik nővérrel, még levelet is írtam. Az orvos mondta, hogy ne bánkódjak, de nem tudtam másra gondolni. Kifosztottak és átvertek. Sokat tépelődtem, szinte nem is csináltam mást.

Fél évet éltem az otthonban, aztán elaludtam. Nem is baj, mert csak teher voltam mindenki számára. Pelenkázta, etettek, mosdattak. Amikor már ilyen a helyzet, akkor jobb meghalni. Nem akartam én soha nyűg lenni. Akkor örültem, hogy sosem szültem gyermeket. Sosem láttam annál tisztábban, hogy miért jó nem szülni. Pedig néha

éltem, és most csak úgy nincs. Emlékszem, amikor új bútorra gyűjtöttem, nem vettem meg magamnak semmit, amire vágytam, amíg meg nem lett a bútor. Pedig a régiben ugyanúgy tárolhattam volna a holmikat, de újra vágytam. Micsoda sanyargatásokat műveltem magammal szemben. Most, hogy már kívülről látom a napjaimat, a tetteimet, butaságnak tűnik minden. A ruháimat, gondolom, odaajándékozták, a bútoraimat is lecserélték, jártam a házámban. Már teljesen fölöslegesnek látok mindenféle dolgot, amit fontosnak hittem. Már tizenöt éve megvettem magamnak a ruhát, amiben szerettem volna, hogy eltemessenek. Szépen bekészítettem mindent, zsebkendőt, bugyit, egy szép fekete ruhát, fejkendő, harisnyanadrágot. A fejkendő csodálatos selyem volt, a széle csipke. Olyan szép volt, hogy amikor megláttam, elsírtam magam. Kicsit sajnáltam is, hogy nem láthatom, milyen szép halott leszek. Mert akkor azt hittem. És rá öt évre, amikor már szinte biztos voltam benne, hogy meghalok, megvettem egy csodás szatén kispárnát és szemfedőt. Természetesen ebben is láttam magam, hogy a

Valahogy mindig katolikus temetést képzeltem. Akkor is, amikor már a bárányokhoz tartoztam. Néha éreztem a tömjén illatát, hallottam az asszonyok énekét, de az Úr kalandosabbra hagyta nekem az utolsó utat. Amikor meghaltam az idősotthonban, hajnal volt. Csendesen aludtam halálba magam. Reggel hétfőig fel sem tűnt senkinek. Akkor már tisztán láttam mindent, de ott maradtam a testem mellett. Elszállították a testemet a hullaházba, ahogy másokét szokták. Én pedig elmentem a bárányokhoz, majd a házámba is. Senki szót sem ejtett arról, hogy meghaltam. Jártam a templomban és minden általam ismert helyen. Pillanatok alatt mindenhol ott tudtam lenni. Talán egy hét telt el, amikor a pásztor szóba hozta az egyik testvérnek, hogy el kellene temetni a testemet. Az nagyon furcsa beszélgetés volt. Eszembe jutott, hogy ők nem tudnak a koporsómról, sem a ruháról, sem a szemfedőről. Az én szempontomból, mondjuk, már egészen mindegy, hogy mit tesznek a testemmel, de a saját dolgukat könnyítenék meg, ha tudnák. Újra a házámba mentem, a

azt a ruhát, amit az otthonban viseltem a betegségem előtt, és betettek a ládába. A sírgödör nem volt mély, körülötte csak hárman álltak, két sírásó és a pásztor. Mondott egy rövid imát és egy ígét, még egy Miatyánkot sem. Akkor szerettem volna utoljára megszólalni. Semmi mást, csak annyit mondtam volna, hogy ne így. De már nem mondhattam semmit, hetek óta halott voltam, mindenki más meg élő. Bár a vágyott temetésem, a ruhám, a teljes álmódosításom hiábavaló volt, és a jelenlegi állapotom sem változtatott volna, erre azért mégsem számítottam. Most már csak a Mennyország jöhet, gondolom. Bár a mostani helyzetemről sem szólt a Biblia. Úgyhogy csak várok, elmegyek a házámba, és előbb-utóbb eltelik a negyven nap. Úgy megöregedett a pár is, aki annak idején beköltözött. Szép ősz asszony lett a fiatal menyecskéből.

* A szerző idén a *Petőfi Kulturális Ügynökség Kárpát-medencei Programigazgatósága KMI 12 elnevezésű programjának tagja 11 másik kortárs magyar alkotó társaságában.*

Fekete Vince*

Mi helyett?

– Versfilm. Lövétei Lázár Lászlónak –

Szokványos őszi este volt, csigalépcsőkön,
csövek, vezetékek, ajtók, beugrások,
kellékek között araszolunk egy félsötét,
kocsmaszerű labirintusba, a város alá...
irodalmi estről jövünk, kivilágított, fényes, díszes
teremből félhomályos
szuterénbe, jaj, soha nem jutok ki innen, villámlik
belém, de nincs sok idő
gondolkodni, hirtelen egy pult mögött találjuk
magunkat, valahonnan egy csapos
is előkerül, furcsa figura, mit iszol, kérdezi
a színész, aki Te „voltál”, legalábbis
ebben a készülő filmben, magam helyett pedig én
vagyok, a másik szereplője a versnek, versednek,
(Veronál helyett), amiből most
filmet forgatnak, s akinek állnia
kellett, könyökölnie, nyilván a magam
nevében, Te pedig, vagyis aki (helyetted)
volt, téged helyettesített, az a színész, vagy talán
zenész, talán énekes, mialatt
a többiek, a rendező, az operatőr stb., a stáb
tagjai állítgatják a résztvevőket,
„a kocsmá” vendégeit, a fényeket, a mozgást,
mutogatnak, sürgölődnek,
instrukciókat adnak, Te pedig, vagyis Neked,
illetve a téged helyettesítő
színésznek be kellett rúgnia a végére, míg nekem
csak állni, a pult mellett,
mert én csak a te versbeli képzeletedben, emlékeidben
„hiányként” vagyok jelen akkor,
poharakat „hozott/hoztál”, egymás után „küldte/küldted
le” a tartalmukat, pont úgy kellett tennie/tenned,
mint ahogy együtt is, annyiszor, sokszor, majd
meg kellett ürülnie annak
a széknek is, ahová engem ültettek egy pillanatra,
aztán a pult mellett is csak te kellett
maradjál, egyedül, és igen, részegen,
szóval alá kellett szállnod neked is újra oda, ahová
a *Veronál helyett* versedben
nekem/neked, ahová akkor én is alászálltam, tudtad jól
te már a járást, hiszen jártál te is Ott,
a mélyben, mint a hőseid is, a *Feketemunka*
szerencsétlenjei a különböző
bugyrokban, akik újra és újra alámerülnek,

megmártóznak a legeslegmélyebb
sötétségekben, mi helyett?, az Élet helyett,
az otthon, a család, nem is sorolom
tovább, hogy még mi helyett, mondom,
szokványos este volt, vagy estének
indult, innod kellett a pálinkát, majd táncfigurát
imitálnod, ahogy elég sokszor
együtt is, összekapaszkodni velem, miközben iszik,
beszélget csendben a kocsmá
közönsége, és a hőseid, a feketemunkás
szerencsétlenjeid forognak a fejemben,
a délután olvastam újra a könyvedet, ahogyan ők
is alászállnak, ide, oda, amoda,
a csövek, a kövek, a téglák, a gerendák, a falak,
a homok, a mész, a malter,
a cement közé, a feketemunka szurokfeke
bugyraiba, és volt, hogy soha
nem tudtak onnan már feljönni, kibukni újra
a fényre, volt, aki ott maradt mindörökké, drága
barátom, mint ahogy maradhattunk
volna én is, te is, a veronálos versed szerint, de
mondjuk, gondoljuk azt, hogy
terve volt, vagy mit tudjuk mi, mije volt veled,
velem, talán, ezt mondhatjuk, jobb híján,
kinek is?, minek is?, hogy majd a Törpikében, az
Aranykapcában, a Várdombon, vagy csak
ott, abban a Fészek nevű helyen, ahonnan riadtan,
tétován botorkálok most
fel a hőseiddel, benyitok ide is, oda is, ajtó dől
szembe velem, tapogatózom, jaj,
soha nem jutok ki innen, gondolom, hogy elérjek
az éjjeli Nap sütötte Astoriáig,
hol barna dzsekim, szürke pulóverem, farmerem
világít, hunyorgó, furcsa lépcsőkön
a tisztaságig, oda, hol esti szél zúg, a Rákóczi úton
fehér fénytajték sistereg,
kilencvenes évek eleje-közepe, a hóskor, betegség,
egészség, mindegy, fortyog
a mély, kerengenek a fényben a baláberek,
novemberi este, kétezer-huszzonegy...

* A szerző idén a Petőfi Kulturális Ügynökség Kárpát-medencei Programigazgatósága KMI 12 elnevezésű programjának tagja 11 másik kortárs magyar alkotó társaságában.

Tükörkép

Bék Timur*

Nadír

I.
Elillantál innen, apa –
sült húsból az isten szaga.
(Bocsáss meg, a szó alakít,
sosem szólítottalak így.)
Siattél, mint akit várnak,
délután volt, tavasz, vasárnap;
s ha szólnál is, hogy nem várt senki,
nincs-tüdőből hogy présel ki
bármilyen hangot a szellem?
Vesztettél az idő ellen.

II.
Láttam, ahogy az ajtóban áll,
hallottam, hogy vajúdik, hörög
a negyvenhat éve vemhes halál,
hogy világra hozzon egy dögöt,
és a fényáztatta előszobára
homályként szállt a rettenet,
és minden nagyság visszabújt magába,
a fenségesnek adni teret.

III.
Vigyék innen, égessék el,
kiegyezett a végességgel –
haragudtam a hitvány testre.
Fehér homlokáról azért
egy puha kendővel a vért –
és lett este, és maradt este.

IV.
Így pattantál szilánkokra,
így sebezted fel bennünket;
Most a seb vagy mellkasomon,
és gennyesedsz, ha jön az ünnep.
S hogy emlékezetünk pokla
giccse olvaszt szobor-testben,
te megbocsátanád, tudom,
pedig jóvátehetetlen.

* A szerző 2021-ben a Petőfi Kulturális Ügynökség Kárpát-medencei Programigazgatósága KMI 12 elnevezésű programjának tagja volt 11 másik kortárs magyar alkotó társaságában.

ANGYALOK ÁTJÁRÓJA

„Nem készültem írónak. Az irodalom tanítása közben kaptam rá az írásra. Előbb azt hittem, szakmai ártalom, múltó bolondéria csupán. Aztán rájöttem, hogy másról van szó. Elmondásra váró történetekről. Olyanokról, amelyeket nekem kell szavakká formálnom, s amelyek engem is alakítanak közben. Idestova harminc esztendője a saját bőrömmön tapasztalom, hogy az irodalom útvesztő, óvóhely, játszóter. Pokol. Purgatórium. Paradicsom.”

A székelyudvarhelyi Szakács István Péter legújabb könyve, mely *Az angyalok átjárója* címet viseli, válogatott novellákat, elbeszéléseket tartalmaz, és szinte egyszerre jelent meg a szerző rövidebb, humoros írásait tartalmazó *Zsebművészet* című karcokötetével. A vaskosabb, az életművet egészében átfogó, azt tökéletesen bemutató (de reményeim szerint nem keretező) alkotás végigvezet a teljes írói pályán, hiszen a szövegek a szerző öt korábbi kötetéből, az elmúlt huszonöt évből lettek összeválogatva, melyre utal

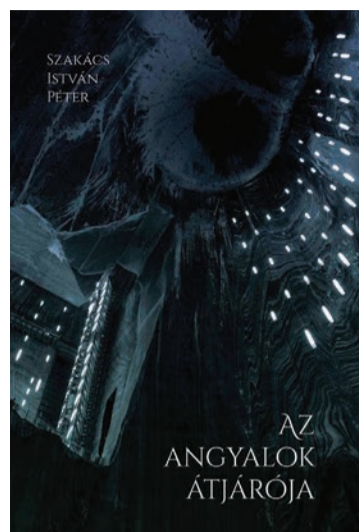
a bevezetőben idézett rész is a szerző saját megfogalmazásában a fülszövegből. Ennek ellenére, vagy épp ezért az lehet az olvasó érzése, ahogyan halad át az újabb és újabb novellákon, hogy egy teljesen koherens, egyenesen felépülő és haladó szövegkonstrukcióval van dolga.

Elsőre nem is igazán tudtam eldönteni, bosszankodjam-e azon, hogy mintha többször megjelenének ugyanazok az elemek a különálló (és a megírásukat tekintve, egymástól akár évtizedekre levő) szövegekben, mintha a hosszú idő

alatt a szerző nem fejlődött volna, hanem ugyanott toporogna – míg végül arra kellett rájönnöm, hogy eleve, már az induláskor, az 1996-ban megjelent *Francia tavasz* című debütkötetében magasra tette a léceket, és folyamatosan kiemelkedő színvonalon alkot azóta is. Az egyenletesség ugyanis nem unalmasság, és ami jó, abból sosem árt még több.

Már régóta tudom, hogy Szakács a mágikus realizmusra esküszik, és ezeket a darabokat akár Cortázar, Márquez, Asturias, Borges is írhatta volna. Így egyben mégis meglepő és meghökkenítő volt látni, mennyire rezonál a tőlünk oly messzire levő, mégis oly közeli és hasonló világra (ám ne feledjük, Tamási Áron is ugyanebbe a sorba tartozik).

A kötet egyik érdekessége, hogy a szövegek tökéletes időrendben, a megírásuk/megje-

lenésük sorrendjében kerültek bele az *Angyalok átjárójába* is, így nemcsak a különálló történeteket követhetjük olvasás közben, hanem az író gondolkodásmódjának formálódását is az évtizedek alatt.

Bálint Tamás

Nem ajánlom egyszerre, pár nap alatt végigolvasni a teljes kötetet. Egy palack kiváló borhoz hasonlítanám: inkább apránként, kortyonként, novellánként érdemes ízlelni, élvezni, több örömet ad és hosszabban, miképp a *Messias megálló* című novella tapasztalt alkoholistái tanácsolják:

„Csak a kezdők hajtják föl gyors egymásutánban az italaikat, hogy néhány pohár után letaglózva dőljenek a ragacos asztallapra. Ők még nem tudják, mit veszítenek; a gyilkosan gyors öntudatlanságért cserébe lemondanak az elrontott életük romjai fölött mindenért kárpótló, önfelelt lebegésről.”

Szakács István Péter: *Az angyalok átjárója*. Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2021

vers

Böszörményi Zoltán

El nem küldött levél Kavafisznak

akik nem látják a múlandóság árkádjain
átszüremkedő fényt
mi lesz velük
kinek építenek álmok szövevényéből
katedrálist sóhaját kinek érzik
s adják kézzől kézre tovább
kiben találják meg Démoszt
s a szofisták dicséretét
melynek hiányát
dühös szenvedéllyel gondolják át meg át
a szatrápiákban én sem lenném üdvösségem
a lelket védő burok bőrhuzatát
felvenném harcom Artaxerxésszel
azt adja mi engem éltet
mi a folyó sodrásában *Agorát Koszorút*
Színházat sürget felém
sorsomat láttatja a méltatlanok tévelygését
kicsinyességük és a közöny
áldatlan hüvelyét
kérném a bátorítást a siker mézét
a lángolást mely átereszt a fény folyóján
és keresztre feszíti minden kitagadott életét

Visítanak a fényes tollú délibábok

foltos égen felhők kóca ma a kedvem
sok a bűnöm
ne keresd a jövőt bennem

vihar lesz a madárból
ez a mutatóvanyom
szürkület matat
szövi át a várost

zománcozott látomásom
ribanc szelek bitorolják
roznak bennem tüzes táncot
jövömmön kikelet vasalja ki a ráncot
omló csendet ő ad mindennapi fohászomhoz

vigasztaló dac foszforeszkál egy ágon
visítanak a fényes tollú délibábok

Amit sosem mondanátok

derűsen botorkál a nyár
szétszéledt nyája

képzeletem kirakatában
ismerős állomások tündökölnek
egyik peronon otffejejtett
kabátom sárgáll
elidegenedett eszme pihen
a nyugodt délután pamlagán
tágas szavak társaságában
gyanúba keveredett
vereségem lappang
az az elnyúló
véget nem érő rezgés
végtelent lélegző érzés
rohan
ostromol
árnyékot szakít a domb
a fuldokló elmúlásból

mondom amit ti sohasem mondanátok

Kinéz a vér a szememen

állok itt mindhiába
kacagások májusában
kinéz a vér a szememen
rám szegeznek tekintetüket
a méla álmos fellegek

számomra itt nem terem
csak romlás sötét verem
kinéz a vér a szememen
feloldja bűnös lelkeket

Érezd a zenét!

vers

Pethő Lorand

vallomás a tájnak

nem az vagyok akire vártál
nem hoztam magammal esőt
csírázó magokat a földnek
körbe táncoltam minden temetőt
a januári madárcsicsergésben

csak hús vagyok tejfehér falad
névtelen-örök-elhagyott
arcom tartom lucskosan
várom lőjenek agyon

álmok után. válaszvers

Gyermek vagyok. Temetőben
Tarka szárnyú pillangókat kergetek
Ady Endre: Álmok után

gyermek vagyok. a súlyok földre nyomnak.
bár szállni kéne, nem vagyok levél.
többet láttam, mint ki macskát nyúzhat.
a langyos víztől nem megy le a vér.

gyermek vagyok. kőbe zárva sírnak
mohák alatt az elhagyott nevek.
körmöm alá kaparom a múltam,
így őrzöm magam. ne felejtselek.

gyermek vagyok. fűrösztöm álmom,
a tekenőben szálakra bomol.
nézem a lanyha átlegegő árnyon,
tövisektől sebes homlokom.

hozzád öregszen, mint házak ablakához az árnyak

két tavasz között kihordjuk a bútorokat.
megszívják magukat esővel,
görnyedten cipeljük a lépcsőn felfelé.

kis boldogságom, nem nézem az eget.
ébredésem eltűri álmod. párnád ólomfejem.

hozzád öregszen, mint házak ablakához az árnyak,
míg mellkasomon a szarvas zúzmarát legel.
ott, hol az ajtók egymásba nyílnak –
lesz az otthonunk,
cserepes arcunktól
megsárgulnak a mosdótálak.

Ferencz-Nagy Zoltán

Amikor menekülni kell

Ha az a hegy ott,
ha az a hegy, jaj,
ha véletlenül
vagy fenti szóra
az a messzi hegy,
jaj, az a hegy ott,
az a rejtelmes,
az a magányos,
derék alakú,
meleg, kényelmes,
ha az a hegy majd
átváltozik, jaj,
s a köd s a szürke
paplant terít rá,
akkor menekülj.

ott voltunk

Péter Beáta

MESÉLŐ FALAK: MŰEMLÉKVÉDELMI VÁNDORKIÁLLÍTÁS

Épített örökségünk megóvásába és feltárt emlékeibe nyújt betekintést az „*Ideje az építésnek*” – *Megújuló műemlékek a Kárpát-medencében* című kiállítás. A Teleki László Alapítvány vándortárlata a magyar kormány 2015-ben indított Rómer Flóris Terv keretében megvalósított, a Kárpát-medence több száz épített örökségének helyreállítási és restaurálási munkálatait mutatja be.

A kiállítás 2018-ban indult útnak Budapestről. Százhalombatta, Budapest, Visk, Ungvár, Nagyszőlős, Beregszász, Szatmárnémeti, Nagyvárad, Királyhelmec, Kassa, Szepsi, Rimaszombat, Zselíz, Komárom, Borsi, Kolozsvár, Marosvásárhely, Székelyudvarhely és Csíkszereda után márciusban Szentegyháza ténkinthető meg. Innen Csíkrákosra vándorol majd.

Amint azt a kiállítás katalógusában olvashatjuk, a tárlat átfogó keresztmetszetet nyújt a támogatott beavatkozásokról és a megújult helyszínekről. A táblák egy részén azokat a munkálatokat kísérhetjük végig, amelyek elvégzése a leggyakrabban vált szükségessé, ugyanakkor azon helyszíneket is megismerhetjük, amelyek a támogatásnak köszönhetően teljeskörűen megújultak. A Teleki László Alapítvány lebonyolításában megvalósuló, a határon túli magyar vonatkozású kulturális örökség megóvására és megismertetésére irányuló

A kiállítás bejárja a Kárpát-medencét

Fotók: Péter Beáta

több éves program keretében mintegy 300 műemléken történtek részleges és mintegy 30 műemléken teljes körű helyreállítási munkálatok. A támogatott objektumok többsége középkori eredetű egyházi épület, sokat a biztos pusztulástól mentettek meg, a restaurátori beavatkozások eredményeként pedig felszínre kerültek korábban nem ismert freskók és műrészletek.

Az interaktív kiállításon a látogatók játékos formában próbálhatják ki a műemlékvédelmi munkafolyamatok egyes szakaszait. Lehetőség nyílik falkutatásra, falkép-restaurálásra, régészkedésre, színes kazetták kirakására, színezésére, vagy

virtuálisan fel lehet építeni egy leomlott toronysisakot. Egy, a 18. században népszerű, háromdimenziós látványt nyújtó eszköz segítségével pedig betekinthetnek néhány kiemelkedően látványos templombelsőbe, és kirakhatnak felújításra szoruló falképsorozatokat a forgatható hengerek segítségével. A kiállítás része több eredeti tárgy, kordokumentum, műtárgymásolat, hang- és filmfelvétel. Amint azt a szervezők hangsúlyozták, a kiállítás koncepciójának kialakításakor fontos szempont volt, hogy a tárlat megtekintése során a látogatók maradandó élményt és hosszan tartó ismereteket szerezzenek.

novella

ÁLLÓKÉP

MA ÉJJEL ÚJBÓL KUTYÁVAL ÁLMODOTT

Tegnap túl hamar szállt le a buszról. Egy régi osztálytársával utazott, a szeme sarkából leste, merre tartanak. Nem volt könnyű dolga, a beszélgetőtársának be nem állt a szája, és minden második szavát erős gesztusokkal próbálta nyomatékosítani. Valósággal zúgott a füle a lelkes hablatyolástól.

A teljesen kihalt városszéli hangulat meglepte. Felismerte a buszmegállót. Négy bádoglep a szellőkések és eső ellen, nyáron forró, télen jéghideg alumíniumülőke. Hajléktalanok szoktak ide bekuckózni, állapította meg a nyomokból. Csak meg kell kerülnie az elhagyott raktárépületet jobbról, máris látható lesz az ösvény, amelyik a Pékek utcájába kanyarodik. Onnan már csak húsz perc, ha gyorsan szedi a lábát ebben a sötétben, lehet abból tizenöt is. De az út mégis tovább tartott, mint ahogy remélte, mindegyre felbukkant valami akadály, furcsa hangok, rossz előérzet, amely folyton megállásra készítette. Saját lihegését hallotta, ahogy a kaptatón lépkedett, próbálta visszatartani a lélegzetét, mintha zavarna vele valakit. A domb tetején megállt kifújni magát, felmérni az ismerős terepet. Valami filmzene kéne ide, ami elveszi a mély csönd élet – gondolta. Elszokott az éjszakai koslatástól, hiába töltötte fiatalokora jó részét kocsmái kóborlással, ahonnan mindig késő éjjel tért csak haza. Rendszerint egyedül. Próbálta előhívni a tudata mélyéről az akkori bátorságát, de most hiányzott belőle a pár korsó sör, a haját és kabátját bevonó cigiszag, a mozdulat, ahogy beszívja a füstöt, tüdejét ellepi a köd, testét pedig valami bizsergető melegség. Lassan a zene is beindult a fejében. A szokásos népdalok helyett most a James Bond és A rózsaszín párduc filmzenéjének keveréke kelt önálló életre, az a fajta, amely a veszélyes ellenség közeledését jelzi. Félhangosan dúdolgatta, közben pedig nevetve állapította meg, hogy most saját magát ijesztegeti a dallammal. Közben elhagyta a kivilágított Pékeket, és az utolsó öt perc szinte teljes egészében a gyér fényű blokkok* között vezetett.

A pléhgarázsokat – gyerekkora bandázásainak egyik legkedvesebb helyszínét – szinte mindenhol felszámolták már. A sötétben is jól kivehető autók kontúrjai Meredithben régen elfeledett szorongást idéztek fel. Már látta is, nem csak hallotta a rózsaszín párduc lábujjhegyes lépteit, az agyában idegesítően zakatolt a tadadam Samu gitárpróbáinak végeérhetetlen ismétlését idézve. Mögötte nagy robajjal elhúzott egy motorbicikli, de ezúttal össze-

sem rezzen a váratlan zajtól. Tudta, hogy most nem mögötte van az ellenség, hanem előtte. Pont elválasztja az otthonától. Vár rá. Egyelőre még csak kuporog valamelyik kocsni alatt, vagy mindenik kocsni alatt, és majd akkor fog előállni, amikor már majdnem hazaért. Meredith hirtelen megértette, hogy ezt nem lehet megúszni. Jönni fognak.

Olyan halkán lépett elő, nem is vette észre azonnal. Egy rozoga, talán már hónapok óta használaton kívüli tragacs alá bújott el. Meredith akkor sem tudta volna megmondani a színét, ha történetesen lett volna valami fény. Az állat kontúrjai nyurga, alultáplált ebre utaltak. Agár is lehetne, ha lenne keresnivalója egy fajtutyának hajnali háromkor egy lakótelepi parkolóban. Na meg persze, akkor esélye sem lenne elszaladni! Meredithnek hirtelen olyan érzése támadt, mintha egy filmben szerepelne, azon sem lepődött volna meg, ha az állatról az egyetlen utcai lámpa fénycsóvjába alá érve kiderül, hogy rózsaszín.

Mintha gondolatolvasó lenne, a kutya valóban a fénycsóva alatt állt meg. Amennyire a visszatükröződő fényből ki tudta venni, egyenesen a szemébe nézett, majd lassan, ráérősen leült a járda közepére. A tekintetét viszont továbbra sem vette le róla. A nő megtorpant. Mindkét irányban egy-egy félméternyi járdahossz maradt. Jobbról a parkoló autók, balról a blokkot elválasztó kerítés zárta le az utat. Az a félméternyi járda pont elég lenne normális körülmények között, hogy ezt a látszólag szelíd ebet kikerülje. Hirtelen úgy érezte, lábai a földre gyökereznek, végtagjai teljesen megmerevednek, egy hipnózis alatt érzett ilyet utoljára, amikor a karját kinyújtva a terapeuta bedumálta neki, hogy az egy vasrúd. Aztán utasította, hogy hajlítsa be a kezét. Meredith minden erejét a lábaira összpontosította, azok viszont továbbra sem engedelmeskedtek.

Egy kutya nem kutya. Próbált menekülni végtelen számú mantrái egyikébe. Abban a pillanatban tudta, hogy fölösleges, hisz nem ettől a kutjától tart. A sötétségtől, a mozdulatlanságtól, a parkoló autóktól. Az autók szellemétől. Egészen pontosan a világ minden parkoló kocsija alatt gubbasztó, félálomban rá váró korcsból. Elég egy jól ismert vakkantás ettől a szelíd ebtől, aki most még csak a szemével őrzi, és a zene felhangosodik. Egymás után bújnak elő a sziluettek. Előbb csak válaszolnak egy hasonlóan hosszú, de még halk vakkantással, majd valóságos koncertbe csap át a zenekar. A gyorsulást már a négy lábúak is követik. Mindannyian rávetik magukat a célpontra, amit a karmester még csak nem is pálcával, hanem egy jól irányított tekintettel jelez. Most következ-

ne a záró cintányér, de Meredith inkább nem szalad el idáig a gondolataiban.

Egy kutya nem kutya. Két kutya fél kutya. Ezen nevetnie kellett. Agyában megoldások után kutatott, de semmilyen kapaszkodót nem talált. Nincs más út, csak előre. Gondolta, lassan leguggol, hátha ez az ebet hátrálásra készíti. Na persze, teljesen kiment a fejéből, hogy acélrudak vannak a lába helyett! Különben is, még invitálásnak értelmezné az eb! A hideg is kirázta a gondolatól, kabátján óvatosan megszorította az övet. Csak most érezte, hogy közben nagyon lehűlt a levegő, hiába volt csak szeptember, Csíkban már foga van az estének.

Az egész olyan volt, mint egy film, vagy inkább mint egy álom.

A kutyák gyerekkora óta gyakran látogatták meg álmában. Rengeteget olvasott akkoriban a tudatos álomról, álomnaplót is írt, éjjeliszekrényéről sosem hiányzott a golyóstoll és a papír. Most sem, de most egészen más okokból. Mennyi idő is telt el azóta, hogy utoljára nem bírt felébredni egy kutyás álmából? – próbálta felidézni a technikákat, amelyeket ilyenkor be lehet vetni. Önkéntelenül elmosolyodott. Eszébe jutott az a lámpalázás bemutató, amit még friss piárosként tartott. Ott volt az egész cég, legalábbis mindenki, aki számított, neki pedig ott és akkor kellett bizonyítani, elsősorban a főnökének, hogy jól választott, amikor felvette. Minden tekintet rá szegeződött, ő a bordó kiskosztümében állt összefogott hajjal, kezében az a kis elemlámpászerű cucc, amivel a PowerPointban mutogatta az ábrákat. Ekkor villant be, hogy álmodik. Az elvarázsolt tekintetek, vagy ahogyan a saját hangját hallotta, mozdulatait látta, olyannak tűntek, mintha kívülről nézné önmagát. A következő pillanatban már pördült is fekete fényű magassarkújában, 360 fokban a lámpát magasan feltartva, mintegy figyelmeztetőül az elképedt közönség számára. Ezzel a lendülettel akár a cégtől is repülhetett volna, vihogott most magában, de a főnöke, úgy látszik, valamiért ragaszkodott hozzá.

Meredith örömmel nyugtázta, hogy ha a hajlításnak nem is, a fordulatnak engedelmeskednek a lábai. Nem volt túl változatos a táj, a sötétség sem segített, mégis már az első 45 foknál, ahogy a kutya eltűnt, nyilvánvalóvá vált, hogy tévedett. A látósáv nem mozdult vele, a külvilág szemmel láthatóan létezett. Rajta kívül. Tőle függetlenül. És mintha a kutya is közelebb jött volna, állapította meg ijedten Meredith, amint visszafordult. A kör bezárult.

Meredith hosszan, szemrebbenés nélkül bámult oda, ahol a kutya szemét sejtette. Ha elég jól koncentrált, talán megállíthatja az álombeli gyors szemmozgást. Nem történt semmi. Egyike lesz ez a leghosszabb és leghidegebb éjszakáknak, állapította meg. Még sosem volt ilyen egyedül. Ilyen reménytelenül ébren.

* panelház

vers

Albert-Lőrincz Márton

Délutánok

Alig esteledett, s már féltem,
rám omol a sötétség mérge,
amiért egész nap
rejtőzködni kellett,
pedig az én bűnöm csak annyi
volt, hogy
szerettem a barátaimmal
labdát dobálni
a háztetőre, s lesni,
ahogy ölünkbe a labda lecsorog,
vagy követ hajigálni a fatornyon keresztül,
ahova recsegő létrán kúsztunk fel
elfelejtett játékokat játszani
a délutáni órák ölében,
amikor
nem volt otthon
az apám.

Megtörve

DARU, DARU, ELKÖTÖM AZ UTADAT!

(KLÉZSEI MADÁRBŰVÖLŐ)

Duma-István András

Egy őszi eleji napon szép reggel mutatkozott, és a Táltos-hegyen a Szent Áldott Bálán¹ fénye lefedte a kősziklát, a beomlott barlangot, a csillogó tengeri ég és földi anya fészket.

Az egész hosszú éjjel ott fent a csúcson pihentek a vándormadarak, ez esetben a daruk, amelyeket messziről lehetett látni most a reggeli napsütésben: készülődtek elindulni hosszú útjukra. Rendezték soraikat, beszélgettek az ők titkos nyelvükön, és ébredtek az éjjel örökös madarak is, akik reggelre elpihentek.

Ahogy megláttam őket, szaladtam is a patak mellett lévő kis gyepesre, és szólítottam a barátomat:

– Mihály! Mihály! Térítsük el a darukat jó útra!²

– Nem daruk, brej!³ Ezek katrincás géme!⁴ – felelte Mihály.

Igazából nálunk az egész madárfaj géme van ismerve, de volt és még ma is van egy különleges fajta közülük, amelynek neve katrincás géme.

Aztán még nagyobb vita lett, amikor Jánoska es bejött az utcán⁵ a hegyi útról.

– De géme, brej! – aztán nézett ki a hegyre, ahol látszott a fekete pesztelyka⁶ a madár szárnyai végén.

A hegyi utcán nagy lelkesen érkezett Jancsi is. Ő egy magányos kisgyerek volt, testvér nélkül, a bátyja leesett egy szikláról és meghalt.

Mind elővettük a bicskákat, s földbe szúrtuk őket, ezután a következő mondókát szavaltuk és énekeltük:

Daru, daru, elkötöm az utadat
Egy tekenyő kaláccsal,
Egy tekenyő búzával,
Három bezer⁷ perccel.

Daru, daru elkötöm az utadat,
Öt hurmuz⁸ sereg gyümölcse.
Hét kéve kendermaggal,
Kilenc fényes csillaggal.

Daru, daru, elkötöm az utadat,
Tizenkét varázsmaggal,
Tizenkét nap úti szárral,
Kita kender⁹ csomóval,
Harminc gomolya cérnával.

Daru, daru elkötöm az utadat,
Hatvanhat szép virággal,
Háromszáz szál szalmával,
Háromszáz száraz levéllel.

A daruk egyenként emelkedtek fel a szélben, ahogy parancsolta a vezérmadár. Annak, amelyik éppen felszállt, a többi madár utat nyitott, aztán jött a következő.

Lassan mind felemelkedtek, minden elinduló példány kiáltására más-más madár válaszolt, néha veszekedtek, de végre elrendeződtek. Oly magasba emelkedtek, hogy kis pont lett az egész sereg.

Énekeltünk, és az égi Parancsnok úgy rendezte, hogy a sarkalló (vezér) madár megtérítette a csapatot, és mind ott köröztek a Táltos-hegy felett.

Közben kijöttek a cinkák¹⁰ is a megyánra¹¹: a kisebbek mind fehér hosszúingben, a nagyobbak kis fatában¹² vagy katrincában, homlokról induló gecával¹³, kis varrott papuccsal vagy mezítláb.

A cefrék¹⁴ azért jöttek vízre (vizet vinni) vagy valami kitalált munkára, hogy lássák a darubüvölésünket és nézzék a madarak körben repülését, esetleg lesték a hozzájuk illő ricskó¹⁵ legénykéket.

A nap folyamán többször is megtörtént ez a szertartás: a madarak felemelkedtek erősen magasra, de mi akkor énekeltünk a földbe szúrt bicska mellett, és visszakényszerítettük őket a föld közelébe. Akkor elengedtük őket, majd egy idő után újra visszaparancsoltuk. Egyszer vagy kétszer a felnőttek is kijöttek, és ellenőrizték, hogy jól csináljuk-e, mennyire vannak betartva a szabályok.

Körözés égen és földön

Ott volt lassan a falu összes gyermeke, énekelve körtáncoltak, és közben figyelték azokat, akik nagy szakértelemmel a földbe szúrt bicskákat tartották, s megkötötték a vándormadarakat az égen.

„Daru, daru, elkötöm az utadat”, visszhangzott a Szeret és ennek befolyó patakjai mellett a völgyekben. **A földön a gyermekek körtáncoltak, az égen pedig a madarak köröztek.** Este aztán a gyermekek hazamentek, a madarak pedig elindultak az útjukra.

Ahogy a madarak siklaltak délre, néha megálltak, és akkor bizonyára más gyermekek térítették őket a bicskájukkal, így a vonulásukat mindenütt körtánc kísérte.

Ezt a szokást minden ősszel és esetleg tavasszal (amikor megjöttek a vándorok) minden illő moldvai magyar gyermek eljátszotta. Még a mai nap is imittamott valamelyik apóka¹⁶ tanítja unokáját, ha van rá lehetősége.

Azt is tudtuk, hogy minden madár Meleg-Indiába ment ősszel: legyen daru, géme, katrincás géme, réce, lúd, fecske stb. Egyedül a fecskéket nem tudtuk köröztetni, azok másként távoztak. Ők összegyűltek egy nagy csoportban több család, és aztán több kis csoport egymás után nagy sebességgel távoztak a verebek örömeire, amelyek elfoglalták fészkeiket.

Azóta sok madár megtojt, a körtáncot járó cinkák és cefrék közül sokan már nagyasszonyok, de vannak

boldogasszonyok, és bizony, ahogy hallom, lesz nagyboldogasszony is.¹⁷ Jánoska meg Jancsi rég felkerült a tengeri mennyei Atyához, Mihály talán valamelyik titkos táltos csoport tagja, nem beszél. Csak én maradtam, hogy ezt elmeséljem, s elmondjam, szép magyar és értelmes volt ez a régi világ, iskola nélkül is tudott tanítani.

Most a román és más idegen nyelv teljesen eltörli a világunkat. Még azok is, akik idejönnek irodalmi magyartanítani és megmentőknek akarják számítani magukat, kitörlik a régi értelmét a moldvai magyar nyelvnek. Ezért mondjuk: hagyj minket szabadon körözni, ne megtörni akarjatok! Aki segíteni akar, ezt a kifejezést érti, mert aki nem érti, azzal nincs mit kezdeni.

Fejlődés csak kemény gyökerekkel valósul meg. Ezért az égi Tengeriatya¹⁸ és a Földianya¹⁹ együtt tud minket megmenteni. Kik keresztbe tesznek, maguk keresztjét készítik elé, és négy tájba hullnak szét.

1 Bálán az egyik neve a Napnak, amely még Isten fészke névvel is bír.
2 Értsd: játsszuk el az alábbi rituálét.

3 bajtárs, barát

4 Az elnevezés onnan jön, hogy a madár fekete szárnya a szép fehér teste alatt hasonlít a női katrincára (szoknyaként összekötött ruhadarabra)

5 keskenyebb utca, ahol nem jár szekér, és csak gyalog lehet közlekedni egy falun belül két kerítés közt

6 kötény

7 fűzérhúr, cérnaszál, amelyre valamit felfűznek, pl. gyümölcsöt, játékszert

8 gyöngyök felhúzza egy cérnaszálra, azaz húrba húzott gyöngyök. Régen kitarítottak amellett, hogy egy huriban (húrban) 30 vagy 366 gyöngy lehetett.

9 kita kender: harminc kéve kender

10 hét év alatti kislány

11 magaslat a víz mellett, de ugyanakkor a gyerekek részére meghagyott tér a játék érdekében, játszótér

12 kisleánynak és leánynak való, vékony kender- vagy selyemszoknya, mely kerekíti viselőjét

13 homlokról induló geca: homlokról induló copf

14 serdülő leányok

15 csintalanabb mozgékony fiúk

16 nagyapa, dédpapa, ősapa vagy további felmenői. A tática az apa, az após a férj apja.

17 Asszony: férjhez ment. Nagyasszony: gyerekeit felnövelte.

Boldogasszony: unokáit látja. Nagyboldogasszony: dédunokáit is látja, még ha a mennyei tengerből is.

18 mennyből érkező törvénytevő

19 földi anya, kit a mennyei atya fogantatott meg

vers

Csepcsányi Éva

Biblikus tavasz

Kihajt lassan az élet fája,
nagy, biblikus tavasz
színesedik az erkély alatt.
Elnézek messze a Dunára,
a Dunából nőtt hegyekre,
a hegyből nőtt ősi várra.
Az erkélyről belépve édes
fészekvilág – és
ezer kép jön,
alkonykék, szilva, Mária
palástja vagy hajnali
nagy vizek – a fő, csak
merülni, elmerülni ebben
az istenkereső lelkiszépben.

Jóga

az olvasó ajánlja

ÜZENET CSORNYIJ DÁVIDNAK!

Nem tudom, illik-e nyilvánosan üzenni valakinek ilyen ügyben. Remélem, nem veszi rossz néven a leveletem. Miképpen tudassam vele? Aki hallja, adja át neki, kérem szépen. Hogy nem ismeritek? Még nem! Még! De mostantól...

Az történt ugyanis, hogy a Könyvhéten Csornij Dávid megtisztelt frissen megjelent verseskötetének dedikált példányával, amit elrejtettem a zsebemben nehezebb, ínséges időkre. Kimentem a Svábhegyre, leültem egy erdei asztalhoz, élvezve a kora őszi napsugarakat, és elővettem a verseit, hogy lássam, mit is tud ez a Dávid. Ránézésre úgy Petőfi korában lévő fiatalember lehet. Szép kötésű, gusztusos könyvecske, gondoltam, ingyenkedem vele. Megadom neki a sanszot, hogy hasson rám.

Elolvastam az első verset, aztán letettem. Aztán elolvastam még egyszer. Aztán készletét éreztem, hogy tovább olvassam a könyvet. (Kicsit büszke is voltam magamra, hogy verset olvasok. Azt hallottam, hogy a népeknek mindössze egy százaléka vetemedik ilyenre. De aztán megint azt mérlegeltem, hogy hány százaléka ír ilyesmit, tudván, hogy csak egy százaléka olvassa. És hány százaléka olvassa aztán újra). Ízlelgettem, csócsálgattam, csettintettem. Jól elvoltam magammal és ezzel a Dáviddal. Úgy megfeledeztem magamról, hogy észre sem vettem, amikor az arcomat befutotta a repkény, északi oldalamat benőtte a moha.

Már túl voltam a felén, amikor puff(!), becsapódott mellettem a bokorba egy löveg! Mi volt ez? Nem láttam semmit, hát olvastam volna tovább. Ekkor felemelve tekintetemet, meglát-

tam mellettem egy nőt. Trampli volt, koszos bakancsban, borzos hajzattal keresett egy labdát, amit a kutyájának dobott el, hogy apportírozza.

Megállt mellettem, én békésen ránéztem. Csak bámult, de aztán mégis megszólalt.

– Maga mit csinál itt? – kérdezte értetlenül.

– Olvasok egy kicsit a jó levegőn! – feleltem.

– Olvas?

– Hát igen.

– És mit olvas?

– Most éppen egy verset.

– Verset?

– Azt, ha hagynak.

– És mondja, szép?

– Nekem tetszik. Érdekes.

Miért, ön nem szokott olvasni?

– Dehogynem. Sms-eket a mobilomon.

– Prima! – jeleztem, hogy most már mehetne kutyázni, de nem ment odébb a lány.

– Tényleg szép?

– Az! Becsületszavamra. Tudja mit? Felolvasom önnek. Dávid írta.

És felolvastam a *Felesleges pszichoanalízis* című versből.

Nem tudom kipiszkálni körmöm alól a szorongást, s ha levágom, mindig visszánő. Akkor átváltozik az élet, az estének reggel van értelme, a nyugtalanság fogócskázik az elmével, a bőr rászárad a csontokra, fonnyad az alkaron, vádlin, koponyán, megáradt folyóként halad a vér, hol bent, hol kint, földbe temetett enyészetté válik a józan ész, szent kereszt az önsajnálat. S ha túlórázik bennem az alkohol, én más bűneit is megbánom.

– Hát ez... ez tényleg az. Tetszett. Nem adja nekem a könyvet? Mondja, hogy igen!

– Már miért adnám önnek?

– Hát csak úgy kérdezem, hátha...

És ekkor elgondolkoztam. Itt van egy bugris, még életében nem olvasott semmit, csak a telefonján üzeneteket és közösségi médiát. Most meg olvasni akar. Egy verset. Ezek szerint megtérittem egy tévelygő hitlent. Ez a Dávid mégis egy egészen jó fej lehet. Másrészt ez az én könyvem. Nekem dedikálta. Dehogyan adom. Fulladjon meg!

– A többi verse is ilyen szép?

– A többi még szebb.

– Akkor adja nekem! Maga már olvasta.

Ez részben igaz is volt, de csak részben, mert csak a kétharmadát olvastam. Most mi le-

gyen? Hol vagy most, Dávid?

– Mégis, mitől tűnik egyszerre ilyen szépnek magának?

– Nem is tudom. Valahogy. Nem azt nézem, hogy szép-e, vagy nem szép. Azt én nem is tudom, de megőriz valamit a gyerekkor őszinteségéből, és a gyermek még tiszta, nem szennyezették be más emberek gondolatai. Buksi, indulj, hozd vissza! – utasította közben a kutyát. – Lehet, hogy ezért!

Na tessék. Most még ez is. Ezt nem vártam tőle, most, amikor tudott dolog, hogy az olvasás visszaszorulóban van, és még a barátok is csak fintoogva örülnek egy könyvnek. Ez itt meg akarja a könyvet, az én könyvem! Tudván, hogy egy könyv új korszakot nyithat az élet(é)ben, vigyáznom kell, hogy mivel alakítom az ízlését. Hogyan mondjam meg neki, olyan elmélyülten kell olvassa, ahogy íródott. Mert egy író, aki ad magára, nem ír le akármit. Felel érte. Az olvasó két világban él, a másik világ a könyv. Egy másik megélt élet. Egy könyvvel bárhol otthon vagy,

összetéveszhető a valósággal. Ha tiltott, akkor is olvassák. Ugyanakkor egy könyv is védtelen egy bunkóval szemben. A ráköltött pénz még sincs elszórva, hanem vetőmag.

Döntenem kellett. Nem cicók tovább, odaadom! Kértem, fordítsa le magának a saját nyelvére, mert egy könyvet a fordító olvas a legfigyelmesebben. Minden különösebb felhajtás nélkül még odavetette nekem.

– Tudtam, hogy ide fogja adni. Így szoktam könyvet szerezni. Buksi, indulj! Hozd vissza! Jó kutya.

Ott ültem az asztalnál, és csak bámultam. A mindenségít a fejének! Ezt akartam én alakítani, hiszen ez egy kurva! A mindenségít! Neki is, meg Bucsinak is. Egy ilyen tapasztalattal gazdagabban, de a könyv nélkül. Egyértelmű, hogy más lehetőségem nem is maradt, csak üzenni Csornij Dávidnak. Még nem olvastam végig, mi legyen?

Csornij Dávid: A jelzőlám pák diktatúrája. Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2020

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

- Albert-Lőrincz Márton** (1951, Csíkkarcfalva) költő, tanár
Bangha Mónika (1978, Csíkszereda) író, tanár
Bálint Tamás (1985, Székelyudvarhely) költő, közgazdász
Bék Timur (1997, Komló) költő
Bogdán Emese (1955, Barót) író, tanár
Borcsa János (1953, Kézdivásárhely) irodalomkritikus, tanár, könyvkiadó
Böszörményi Zoltán (1951, Arad) költő, író, szerkesztő
B. Tomos Hajnal (1957, Négyfalu) újságíró, költő
Csepcsányi Éva (1985, Eger) költő, író
Duma-István András (1955, Klézse) költő, író, művelődésszervező
Fekete Vince (1965, Kézdivásárhely) költő, szerkesztő, műfordító
Ferencz-Nagy Zoltán (2001, Brassó) költő
Ilyés Krisztinka (1999, Keszthely) költő
Kégl Ildikó (1976, Kazincbarcika) publicista, író, kritikus, irodalomszervező
Kopriva Nikolett (1996, Munkács) író, költő
Kozma Attila (1977, Kovászna) színész, humorista
Kövér Péter (1951, Arad) író
Kudelász Nóbel (1975, Gyulafehérvár) költő, író, újságíró
Lázár Kinga (2001, Barót) költő, diák
Lőrincz P. Gabriella (1982, Beregszász) költő
Miklósi Szabó István (1977, Sepsiszentgyörgy) író
Pethő Lorand (1983, Bánffygunyad) költő, műfordító
Péter Beáta (1982, Csíkszereda) író, teatrológus, újságíró
Reinhold Alfréd (1907, Budapest – 1993, London) költő, író, esszéíró
Tomaji Attila (1959, Budapest) költő, irodalomtörténész, tanár
Varga Melinda (1984, Gyergyószentmiklós) költő, szerkesztő
Vári Csaba (1978, Székelykeresztúr) költő
Zorkóczy Zenóbia (1971, Székelyudvarhely) színésznő, előadóművész

Lapszámunkat **Turcsa Hunor** (1978, Csíkszereda) fotóművész műveivel illusztráltuk.

karikatúra

SÁROSI CSABA A FASISZTA KOMMUNIZMUSRÓL

KÍRHAJUK-E MAGUNKBÓL A TRAGÉDIÁT?

Jó prózáról akkor beszélhetünk, ha a történet mondatról mondatra szervesen épül fel, ha olvasás közben úgy érezzük, minden mondat egyetlen lehetséges folytatása az előzőnek, és mindegyik előbbre viszi a történetet. Regős Máttyás kisregényében jórészt ilyen mondatszerelvényeken utazunk Erdős Vili, egy érzékeny, fiatal fiú lelkivilágába.

A kötet – az olvasó értékes idejét nem vesztegetve – repülőrajttal indul: már az első oldalon tiszta, hogy valami nem tiszta, Erdős rémisztő tartalmú, névtelen levelekkel riogatja osztálytársnőit, utál mindenkit, nyomasztja, hogy a Fradi képtelennek látszik a másodosztályból az elsőbe feljutni, nem hord füzeteiket magával, csak focimagazint, amibe jegyzetelget; egy ilyenből tudja meg osztályfőnöke, Kenéz tanár úr, hogy renitens diákja nem egy jó illatú, heteroszexuális személynek tartja őt. A büntetés nem marad el, de meglepő módon nem szokványos retorzióként, hanem sorfalat megkerülő ívben becsapódó, váratlan és védhetetlen telitalálatként érkezik. Erdős büntetése az, hogy – ha már annyira jól megy neki az írás – írjon egy fogalmazást élete legszebb, legjobb történetéről, van rá egy hete.

Hogy ettől miért lesz annyira dühös a kissrác, hogy a már szétvert fiúvécét tovább rombolná, az nem egészen világos, ezen a ponton még nem. Bár Erdős azonnal megérti, hogy Kenéz a „lelki térképét” szeretné az írás által látni, szentül megígéri magának, hogy azt nem mutatja meg neki. En-

nek ellenére, ahogy a cselekmény halad, épp ez történik, egyre inkább kiadja magából a sérelmeit – talán mert annyira kikíváncskoznak belőle, hogy egyszerűen nem tudja magát visszafogni? Vili dacossága Kenéz tanár úrral szemben szinte a regény végéig megmarad, sajnos kevésbé kidolgozottan, csak zsigeri, gondolatban mantrázott becsmélő kifejezések szintjén, nincs ugyanis egy ütősen körvonalazott konfliktus, ami ezeket indokoltá tenné. Kenéz alakja is elég halvány skicc csupán, de azért idővel ki tudjuk következtetni: a dörzsölt pedagógus kiszagolja a srác tehetségét, és burkoltan így bátorítja.

Miután Kenéz tanár úr közli, hogy Vili a bűnét írással törlesztheti, következik a kisregény talán legfontosabb, legerősebb és legszebb másfél oldala Erdős dilemmájáról (jól hallhatóan kisuttog az író a sorok közül): mennyire nehéz kérésre írni, és mennyire hatványozottan nehezebb ez a kihívás, ha valami szépről, jóról kell írni. Vili, akinek büntetésből muszáj írnia, a feladatot annál inkább körülményesnek találja, mert olyan emberek gyülekezeteként látja az őt körülvevő világot,

akik egytől egyig elbuktak: „*ott van nekik az élet, abban sem tudnak helytállni*”. Ezek a mondatok adják meg a kisregény súlyát.

Erdős Vili kijelöli a nyomvonalat, „*legyen valami dráma, lehetőleg semmi szerelem*”, a kisregény innen kezdve két szövegre tagolódik: egyrészt haladunk a Vili fogalmazásában kibontakozó múltbeli eseményekkel (valójában novellafüzér a kisregényben), megismerjük Tikit,

az egyetlen szereplőt, aki barátja, idővel talán lelki társa is lehet az érzékeny, rendkívül intelligens Vilinek. Ezt a vissza-visszatérő történetet szakítja meg időnként a jelen, amelyben egyre nehezebben találja helyét a fiú, egyre súlyosabb kihágásokat követ el, amelyek miatt újabb és újabb fejezeteket kell

toldania Tiki történetéhez. Nem érezzük, hogy a történet tragédia felé halad, az váratlanul, minden előjel nélkül következik be, épp, amikor úgy tűnne, Vili mégiscsak megtalálja helyét az őt körülvevő társaság(ok)ban.

Regős Máttyás *Tikije* kamaszregény, de nem salingeri társadalomkritika, és nincs benne Nemesek-figura (a regényben szereplő utalás ellenére) sem. Ez pusztán egy egyszerű, sallangmentes, letisztult és megható, de nem érzélgős, 123 oldalas történet, amelyből – számomra legalábbis – két dolog derült ki egyértelműen. Regős Máttyás nagyon nagyot vállalt: választ keresni az örök kérdésre, hogy várhat-e az alkotó feloldozást műve által, kiírhatja-e magából valaha a fájdalmat, vagy ellenkezőleg, annak rögzítése, újra átélése csak még mélyebbre taszítja. A regény végén van erre válasz. A második pedig: Regősnek mind az eszköztára, mind a történetmesélési készsége megvan hozzá, hogy idővel a Tikinél is erősebb, karakterábrázolások terén kidolgozottabb történetekbe hívjon bennünket. Ha tehát az írás penitenciáját választotta (vagy az jutott neki), csak azt tudom kívánni, hogy sose kapjon feloldozást alóla. Már csupán az olvasók kedvéért se.

Regős Máttyás: *Tiki. Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2020*

vers

B. Tomos Hajnal Vasárnapi bagatell

Csikorgó hágón kellene most kaptatni kipirulva, hógöncös bakancsbal, feszülő, ezüstkék ruhában lesiklani a jegesre taposott szikrázó pályán, sötét szemüveggel a napon nyújtózni, teát inni apró menedékházak teraszán kreolosra sülni, nem itt húzni az időt, lazsalni óraszám a pállott hálóingben s mímelni az újságolvasást, miközben azon agyalsz, hogy ismét elfelejtetted bevenni a reggeli véralvadásgátlót.

Egy vallató estéi

Esténként hosszan nézi azt a kezét, mely régen ártatlanok testét püfölte és husángot markolt, hogy vallomást facsarjon.

Esténként hosszan nézi aszott kezét, mely asszonyok haját tépte csomóslag, hogy beköppjék menekvő gyermeküket, apjukat vagy férjüket.

Esténként hosszan nézi májfoltos kezét, mellyel asztalba verte fejét az igazaknak, ha tagadtak, és százegyig mondták ugyanazt.

Ma rácsordul a könnye reszketeg, öreg kezére, mely anno ártatlant ütlegelt, és asszonyok haját tépte.

vers

Ilyés Krisztinka

Lista

kora reggel szólt az ügyvezető nő, hogy meghibásodás miatt a reggeli rutinellenőrzésnél egy másik nő kapta meg mindenemet. mosolygott és felajánlotta, ma elvihetem az illető nő sajátját.

a pult másik végén a hölgy a meztelen fotóm méregette, majd gyorsan kidobálta az aznapi karjaimat, lábaimat, szemem, az orrom túl nagy, fekete erős rúzs a számon, pirszing a köldökomban, halálfejek a körömömön, tűnyomok a hátamon. panaszemelésen gondolkodtam, de elkerülte a figyelmem a jobb mellem feletti pattanás hiánya.

talán mégsem olyan rossz egy idegen nő testében, talán mégsem olyan sablonos ez a mai én-kép.

Kétéves sorfal

kislányok sírnak a felhőkön, belesárgulunk az ázott szennykupacba, sikítunk a fájdalomtól, a bűz mindent betemet.

órákig kering a mánus, a lányok sugarakat vadásznak be,

és még mindig könnyeznek odafent: az apák feladata elrontani minket, de ma nem te hagyod el, ma rám marad a kétéves csendben maradás.

Pihenő

képregény

HŐSEMBER ÉS TRÖMPLI DISZNYÓK

írta: Szabó Kriszta és Sárosi Máttyás
rajzolta: Sárosi Máttyás

